

TALENTIA-LEHTI / SOSIAALITYÖN TUTKIMUKSEN SEURA 2009

Tutkiva sosiaalityö

**Moniammatillisuus sosiaalityön
mahdollisuutena**

KATJA FORSSÉN, LEO NYQVIST & ANNIINA RAITANEN (TOIM.)

3 Mihin sosiaalityö tarvitsee moniammatillisuutta?
Katja Forssén, Leo Nyqvist & Anniina Raitanen

5 Neuvonta- ja palveluohjausmalli
kuntoutussosiaalityön työkäytäntöjen jäsentäjänä
Kaija Hänninen

10 Sosiaalityön ammattikäytäntöjen opetus Turun
yliopiston moniammatillisella opetuslinikalla
Riitta Lehtonen

18 Sosiaalityön käytännönopiskelun ja
-opettamisen haasteista
Tarja Juvonen & Tiina Muukkonen

25 Maria Magdaleena, syntinen nainen?
Saija Ranz

28 Avaus suomalaisen sosiaalityön
teoriaperusteisiin (kirja-arvostelu)
Anniina Raitanen

Ulkoasu: Kinestasis Oy / Veikko Anttila

ISSN 1797-8610

Mihin sosiaalityö tarvitsee moniammatillisuutta?

Sosiaalityön tutkimuksen XI valtakunnalliset päivät pidettiin Turussa 12.–13. helmikuuta. Päiville osallistui lähes 300 sosiaalityön tutkimuksen, opetuksen ja käytännön työn asiantuntijaa.

Viimeaikaiset traagiset tapahtumat ovat herättäneet julkista keskustelua sosiaalipalvelujen tasosta ja kattavuudesta. Selvitysten mukaan julkisten palvelujen leikkaukset ovat heikentäneet esimerkiksi lasten ja lapsiperheiden palvelujen laatua huomattavasti. Lastensuojelun kasvaneet asiakasmäärät viestivät selvästi lapsiperheiden syrjäytymisriskin kasvusta. Asiakkaiden entistä vaikeammat elämäntilanteet ja moniongelmaisuuuden lisääntyminen asettavat sosiaalityön asiantuntijuudelle uusia paineita ja kehittämisvaatimuksia.

Sosiaalipalvelujärjestelmän uudelleen organisointi on käynnissä lähes kaikissa kunnissa ja kuntayhtymissä. Tämän muutosprosessin taustana ovat yhteiskunnalliset muutokset ja sen tuomat paineet, kiristynyt kuntatalous ja sosiaali- ja terveydenhuollon kasvavat laatu- ja tuottavuusvaatimukset. Sosiaalityön on löydettävä oma vahva asemansa sosiaalipalvelujärjestelmien uusiutuviissa rakenteissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteiden uudistaminen ja yhdistäminen edellyttää alan asiantuntijoilta taitoja hyödyntää muiden asiantuntijoiden tieto-taitoja.

Moniammatillisuudella tarkoitetaan eri ammattiryhmiin kuuluvien asiantuntijoiden yhteistyötä ja yhdessä työskentelyä. Moniammatillinen työskentelymalli on osaltaan vastaus sosiaalityön kehittämispaineisiin. Työmuoto on yleistynyt monissa sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteissä. Tutkimusten mukaan työskentely on kuitenkin usein ollut rinnakkain tehtyä työtä, jossa ei riittävästi hyödynnetä moniammatillista tiedon prosessointia.

Päivien pääpuhujina olivat kansainvälisesti ja kansallisesti tunnetut alan asiantuntijat. Professori Anne Edwards luennoi syrjäytymisriskissä olevien lasten ja nuorten kanssa tehtävän moniammatillisen työskentelyn esteistä ja mahdollisuuksista. Edwards on johtanut Isossa-Britannissa toteutettua tutkimus- ja kehittämishanketta, jonka pohjalta on julkaistu useita tieteellisiä tutkimuksia. Tutkimusprofessori Matti Rimpelä pohti omassa puheenvuorossaan sitä miten moniammatillisuus näkyy suomalaisissa lapsiperheiden hyvinvointipalveluissa. Dosentti Hrefna Ólafsdóttir Islannista luennoi itsemurhariskissä elävien nuorten ja heidän perheittensä kanssa tehtävästä moniammatillisesta työskentelytavasta. Tutkimusprofessori Tom Arnkilin puheenvuoron teemana oli dialogiset verkostomenetelmät ammattiauttajien voimavaroina. Lisäksi

päivien yhteydessä oli runsaasti moniammatillisuuteen perehtyneiden asiantuntijoiden kommenttipuheenvuoroja sekä teemaryhmiä.

Tässä julkaisussa esitetään muutamia päivien työryhmissä pidettyjä puheenvuoroja. Kaija Hänninen kuvaa artikkelissaan kolmitasoista palveluohjausmallia työotteineen. Riitta Lehtonen, Tarja Juvonen ja Tiina Muukkonen tarkastelevat sosiaalityön ammattikäytäntöjen opetuksen nykytilaa eri yliopistoissa. Ammattikäytäntöjen opetus on kehittynyt entistä enemmän moniammatillisen työskentelyn suuntaan. Joka vuosi jaettavan sosiaalityön pro gradu-palkinnon sai tänä vuonna sosiaalityöntekijä Saija Ranz. Hän kuvaa artikkelissaan naiseuden muovautumista yhteiskunnallisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti seksityön kehyksessä. Päivien yhteydessä julkaistiin Mikko Mäntysaaren, Anneli Pohjolan ja Tarja Pösön toimittama teos Sosiaalityö ja teoria. Assistentti Anniina Raitanen on tehnyt teoksesta kirja-arvostelun.

KATJA FORSSÉN

VTT, professori, Turun yliopisto

LEO NYQVIST

VTT, professori, Turun yliopisto

ANNIINA RAITANEN

VTM, assistentti, Turun yliopisto

KAIJA HÄNNINEN

VTT, Syfo Oy

Neuvonta- ja palveluohjausmalli kuntoutussosiaalityön työkäytäntöjen jäsentäjänä

Tässä artikkelissa käydään lyhyesti läpi kolmitasoinen palveluohjausmalli työotteineen. Lisäksi artikkelissa esitellään esimerkkinä palveluohjauksen hyvistä käytännöistä palveluohjausmalli, jota käytetään aikuisasiakkaiden kuntoutuksen yhteydessä Ikaalisten kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lopuksi esitellään lyhyesti palveluohjauksen vaikuttavuudesta saatuja tuloksia.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sektorilla palveluohjaus on tapa harjoittaa palveluhallintoa, mutta se on myös tapa organisoida sosiaali- ja terveystaloudellisia palveluja. Työotteena palveluohjaus on asiakaslähtöinen ja asiakkaan etua korostava. Se on asiakastyön menetelmä (case management), jossa palveluja sovitetään yhteen organisaatioiden tasolla (service coordination). Työtapa, tavoitteet, tuki ja palvelut räätälöidään kunkin asiakkaan tarpeen mukaan. Tätä tehtävää hoitaa palveluohjaaja. (Rose & Black 1985). Palveluohjaus perustuu asiakkaan ja lähityöntekijän tai palveluohjaajan luottamukselliseen suhteeseen. Tavoitteena on asiakkaan itsenäisen elämän tukeminen. Tuki rakentuu asiakkaan, hänen sosiaalisen verkostonsa, palveluohjaajan ja muiden palvelutuottajien yhdistettyjen voimavarojen varaan.

Palveluohjaus, yksilökohtainen asiakastyö, on useiden asiakasryhmien tarpeisiin sopiva työmenetelmä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Palveluohjaus on prosessi, jonka tarkoituksena on määrittää asiakkaan yksilölliset voimavarat ja palvelutarpeet sekä löytää tarpeisiin parhaiten vastaavat palvelut ja tukimuodot. (Orme & Glastonbury 1993.) Palveluohjauksen käyttäminen on hedelmällistä erityisesti silloin, kun asiakkaalla on pitkäaikainen ja monimuotoinen tarve palveluille.

Asiakaslähtöisessä työssä voidaan asiakasta luonnehtia käsitteellä valtaistuminen, josta käytetään myös muotoa voimaantuminen (Siitonen 1999). Palveluohjauksen yksi tavoite on juuri asiakkaan voimaantuminen. Voimaantuminen johtaa riippumattomuuteen, jolla tarkoitetaan itsemääräämisoikeutta tai sitä, että asiakkaalla on kyky ymmärtää oma tilanne, pyrkiä henkilökohtaisiin tavoitteisiin ja pystyä tekemään omia suunnitelmia ja valintoja (McParland ym. 2000).

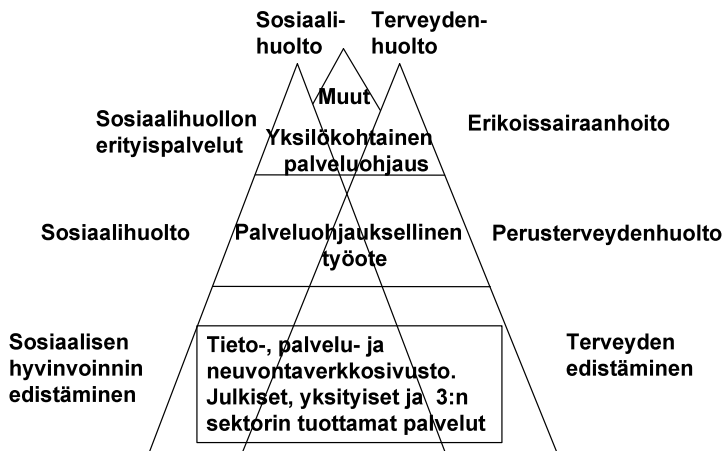
Suomessa palveluohjausta on kehitetty laajamittaisesti vuosina 2004–2007 muun muassa STM:n sosiaalialan kehittämisohjelman Palveluohjauksen kehittäminen sosiaalialan työmenetelmäksi eri asiakasryhmien käyttöön -osahankkeessa. Tavoitteena oli tiedon tuottaminen palveluohjauksen sisällöistä, vaikuttavuudesta, vaihtoehdoista ja mahdollisuuksista yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Lisäksi tavoitteena oli nostaa

esiin ja levittää koko maahan suomalaiseen käytäntöön perustuvia palveluohjauksen hyviä käytäntöjä. (www.palveluohjaus.fi.)

Kolmitasoinen neuvonta- ja palveluohjausmalli

Ennen kuin syvennyttään tarkemmin palveluohjauksen työkäytäntöihin, tarkastellaan lyhyesti palveluohjauksen kokonaiskuvaa, joka muodostuu kolmitasoisesta neuvonta- ja palveluohjausmallista. Yksilötasolla palveluohjaus räätälöidään aina asiakkaan tarpeista lähteväksi saumattomaksi "yhden luukun" -palveluksi. Palveluohjaukseen perustuvia työotteita on kolme: neuvonta ja ohjaus, palveluohjauksellinen työote ja yksilökohtainen palveluohjaus. Neuvonta ja ohjaus koskevat kaikkia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaita. Palveluohjauksellisella työotteella autetaan monia eri palveluja tarvitsevia asiakkaita ja yksilökohtaista palveluohjausta annetaan asiakkaille, jotka tarvitsevat tiivistä tukea ja joskus jopa asianajoa. (Hänninen 2007.)

Palveluohjauksen suhdetta palvelujärjestelmäämme havainnollistetaan kuviossa 1, jossa palveluohjauksen eri työotteet asettuvat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmän sisään muodostaen edellä mainitut kolme tasoa. Palveluohjaus on kattokäsite, jonka sisään mahtuvat sosiaali- ja terveydenhuolto palveluineen ja palveluntuottajineen sekä muut hyvinvointipalvelujen ja sosiaaliturvaetuuksien tuottajat (mm. Kela, valtio) sosiaaliturvaetuksineen.

Kuvio 1. Kolmitasoinen neuvonta- ja palveluohjausmalli

Jokainen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas sijoittuu jollekin näistä sosiaali- ja terveydenhuollon tasoista. Vastaavasti palveluohjaukseen liittyvässä toiminnassa lähdetään siitä, että suurin osa asiakkaista eli omatoimiset ja osaavat asiakkaat hakevat, löytävät ja saavat apua "Tieto-, palvelu- ja neuvontaverkkosivustosta" (alin taso), joka on tarkoitettu kaikkien asiakkaiden, mutta myös työntekijöiden käyttöön. Tällä tasolla palveluohjauksen työote on joko sähköistä tai henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa. Sähköinen ohjaus- ja neuvontapalvelu on aloitettu muun muassa Etelä-Suomen maa-

kuntien liittouman InnoELLI Senior -ohjelmassa kehittämällä julkinen Internet-palvelu, joka tarjoaa aluksi seniori-infoa kaikille asiasta kiinnostuneille. Sivusto löytyy osoitteesta www.palvelupolku.fi. Tähän palveluun on liitetty myös neuvontapalvelupiste, IsoApu, josta ikääntyvä saa ohjausta, opastusta ja neuvontaa kotona asumisensa tueksi ja hyvinvointinsa edistämiseksi. Palvelu on tarkoitus laajentaa myös muihin asiakasryhmiin ja vähitellen saada myös valtakunnalliseksi.

Mikäli asiakas ei löydä tai saa apua ongelmiinsa sähköisen neuvonnan kautta, häntä autetaan tehokkaammalla palveluohjauksellisella työotteella (keskitaso). Tämä tarkoittaa sitä, että monia palveluja tarvitsevan asiakkaan lähityöntekijä tai palveluohjaaja kokoaa tarvittavat tuet ja palvelut hänen saatavilleen. Työskentely tapahtuu yhdessä asiakkaan kanssa ja tarvittaessa kutsutaan muita yhteistyökumppaneita mukaan hakemaan ratkaisuja. Ns. moniongelmaisia asiakkaita, joiden ongelmat eivät ratkea palveluohjauksellisella työotteella, autetaan yksilökohtaisella palveluohjauksella (ylin taso). Intensiivisessä palveluohjauksessa asiakkaita auttaa henkilökohtainen palveluohjaaja, joka työskentelee asiakkaan kanssa tarvittaessa myös hänen kotonaan. Yksilökohtaisessa palveluohjauksessa on kysymys myös asiakkaan vahvistamisesta ja voimaantumisesta. Vasta tämän vahvistumisvaiheen jälkeen on nähtävissä esimerkiksi mielenterveysasiakkaan osalta, mitkä palvelut voivat tukea häntä parhaiten. (Hänninen 2007; 2008.)

Asiakkaat, jotka tarvitsevat erilaisia palveluja ja tukia asettuvat tarpeittensa mukaan jollekin tasolle kolmiportaisessa neuvonta- ja palveluohjauskokonaisuudessa. Tavoite on, että palveluohjausasiakkaatkin tulisivat mahdollisimman pitkään autetuiksi alimmalla neuvonta- ja ohjaustasolla. (Hänninen 2007.)

Kohti palveluohjauksen hyviä käytäntöjä

Palveluohjausta on kehitetty ja kokeiltu Suomessa eri hankkeissa jo yli kymmenen vuoden ajan. Ensimmäiset palveluohjauskokeilut koskivat pitkäaikaissairaita ja vammaisia lapsia ja heidän perheitään. Kokeilut laajenivat vähitellen koskemaan myös aikuisia, muun muassa vammais-, mielenterveys-, päihde- ja kriminaalihuollon asiakkaita, maahanmuuttajia, vankilasta vapautuvia, vanhuksia ja vaikeasti työllistyviä henkilöitä. Esimerkiksi vuonna 2007 Suomessa oli käynnissä 37 palveluohjaushanketta. Näistä hankkeista 11 koski vanhuksia, 9 pitkäaikaissairaita ja vammaisia ja samoin 9 päihde- ja mielenterveysasiakkaita sekä 8 työikäisiä. (www.palveluohjaus.fi.) Hankkeiden tavoitteena on tuottaa muun muassa palveluohjauksen hyvien käytäntöjen kuvauksia, joiden avulla uudet työmenetelmät voidaan levittää ja ottaa käyttöön muissakin kunnissa. Tällä hetkellä palveluohjauksesta on olemassa 10 hyvän käytännön kuvausta. (www.hyvakaytanto.fi.)

Palveluohjauksen kolmitasoinen neuvonta- ja palveluohjausmalli jäsentää kuntoutussosiaalityön työkäytäntöjä ja lisäksi sen avulla voidaan vastata sosiaali- ja terveydenhuollon moniammatillisen, asiakaslähtöisen yhteistyön haasteisiin. Palveluoh-

jauksellista työtettä on käytetty Ikaalisissa kuntoutussosiaalityössä, jota ei toteuteta perinteisesti sosiaalitoimessa, vaan se on ollut pysyvää toimintaa sosiaali- ja terveystoimen kuntoutuksessa vuodesta 2006 alkaen. Ikaalilainen palveluohjaus auttaa lähinnä työikäisiä kuntalaisia tilanteissa, joissa palvelutarve edellyttää samanaikaisesti usean eri tahon työskentelyä. Suurin osa asiakkaista tulee terveyskeskuksen lähettiminä. Vuosittain palveluohjaukseen tulee noin 50 uutta asiakasta. Työikäisten palveluohjaus on toimintamalli, jossa koordinoidaan ammatillisesti erikoistuneiden asiantuntijoiden sekä samanaikaisesti usean ammattilaisen apua tarvitsevan ihmisen välille tarkoituksemukainen palvelukokonaisuus, joka perustuu asiakkaan tarpeisiin, voimavaroihin ja palvelujärjestelmän toimintamahdollisuuksiin. (Reito 2006.)

Tämä hyvän käytännön kuvaus löytyy www.hyvakaytanto.fi-verkkosivustolta nimellä ”Työikäisten palveluohjaus”. Työmenetelmä antaa ainakin kaksi uutta elementtiä ikaalilaisen palvelujärjestelmän toimintaan: 1) koordinoitutyö, jolla tuodaan yhteistoiminnallisuus eri organisaatioiden ja hallintokuntien välille ja 2) palveluohjaaja, joka ottaa järjestelmän näkökulmasta vastuun asiakkaan kokonaistilanteesta. Nämä kaksi asiaa erottavat palveluohjaustoiminnan siitä ohjaus- ja neuvontatyöstä, jota kaikki viranomaiset ovat veloitettuja tekemään omassa perustehtävässään. Työikäisten palveluohjauksen yksi perusajatus on, että eri toimijat jäävät oman alansa asiantuntijoina palvelukokonaisuuteen, vaikka asiakkaan kokonaistilanteen selvittely ja palveluprosessin ohjaus on ohjattu yhteistyötä rakentavalle taholle, palveluohjaajalle.

Työikäisten palveluohjaustyössä ytimenä on asiakkaan ja palveluohjaajan välinen suhde. Sen perusteella määräytyvät palveluiden ohjauksessa ja yhteensovittamisessa käytettävät tavat ja menetelmät. Eri asiakkaat kuitenkin haluavat palveluohjaajalta erilaista aktiivisuutta. Toisessa ääripäässä palveluohjaaja tukee asiakasta tilanteessa, jossa hän itse hoitaa asioitaan ja toisessa ääripäässä palveluohjaaja hoitaa lähes kaikki asiakkaan asiat.

Toinen suhde on palveluohjauksen suhde palvelujärjestelmään. Tässä on kysymys vuorovaikutuksesta asiakkaan asiassa palvelujärjestelmän toimijoiden kanssa. Siinä on olennaista palvelutarpeiden yhteensovittaminen palvelujärjestelmän palveluiden kanssa sekä palveluprosessin seuranta. (www.hyvakaytanto.fi.)

Palveluohjauksen vaikuttavuudesta

Järjestelmällisen kirjallisuuskatsauksen (Hänninen 2007) mukaan palveluohjauksen on todettu lisänneen asiakkaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Kirjallisuuskatsauksessa oli mukana yhteensä 25 palveluohjaushanketta ja tutkimusta, jotka oli toteutettu vuosien 2000–2006 aikana ja joissa palveluohjausta oli arvioitu. Interventiona oli käytetty yksilökohtaista palveluohjausta tai palveluohjauksellista työtettä.

Katsauksen perusteella voi todeta palveluohjauksen tuottavan asiakkaille erilaisia hyviä asioita, sillä yhdessäkään raportissa ei ollut mainintaa kielteisistä vaikutuksista. Palveluohjauksen vaikutuksia oli tutkittu muun muassa vanhusten, vammaisten,

työttömien, maahanmuuttajien ja päihteiden väärinkäyttäjien keskuudessa. Tulosten mukaan muun muassa kaikki pitkäaikaistyöttömät tunsivat hyötynensä palveluohjauksesta. Kaikki kokivat voimaantuneensa. Lisäksi kaksi kolmasosaa pääsi työhön, koulutukseen tai työkokeiluun. Päihdehuollon jälkikuntoutusasiakkaiden seurannan mukaan myönteiset muutokset säilyivät etenkin alueilla, joihin he itse pystyivät vaikuttamaan – toimeentulotuki ensisijaisena etuutena samoin kuin rikokset, tuomiot, sakot ja velat vähenivät. Palveluohjaus hyödytti myös dementoituneita vanhuksia ja siirsi heidän joutumistaan pitkäaikaiseen laitoshoitoon. Rikostaustaisille henkilöille ylisektoraalinen verkostotyö toimi ja tuotti hyviksi koettuja käytäntöjä ja tyytyväisyyttä niin asiakkaille kuin työntekijöillekin.

Tässä kirjallisuuskatsauksessa mukana olleiden arviointien systemaattisuus vaihteli. Aina ei ollut selvään osoitettu, mihin näyttö perustui. Kuitenkin hyvän käytännön kuvausten ja kuvausmallin myötä arviointiin on tullut systemaattisuutta, vaikuttavuuden osoittamiseen läpinäkyvyyttä ja tulosten raportointiin selkeyttä. Kaikissa 25 kirjallisuuskatsauksessa mukana olleessa raportissa oli palveluohjauksella osoitettu olevan vaikuttavuutta, mutta ainoastaan yhdessä oli tuotettu hyvän käytännön kuvaus.

Sekä edellä kuvatun kuntoutussosiaalityötä jäsentävän työikäisten palveluohjausmallin että muiden palveluohjausmallien leviämistä ja käyttöönottoa on pyritty helpottamaan hyvän käytännön kuvausten avulla. Työtä edelleen tarvitaan, että käytännöt leviävät ja palveluohjauksen hyvät käytännöt otettaisiin käyttöön ympäri Suomea. Palveluohjausta voi suositella käyttöönotettavaksi laajasti eri asiakasryhmien kohdalla. Sen lisäksi, mitä jo edellä todettiin vaikuttavuudesta, palveluohjaus välittämistä heijastavana moninäkökulmaisena työotteena auttamistyössä ei tuota elämänlaatua vain autettavissa vaan myös auttajissa. Tämä on todettu realistiseen arviointiin perustuvassa tutkimuksessa. Hyvä kohtaaminen on asiakasta voimaannuttava ja tuloksia tuottava työ voimaannuttaa myös työntekijää. (Hänninen 2007; 2008.)

Lähteet

- Hänninen, K. (2007) Palveluohjaus. Asiakaslähtöistä täsmäpalvelua vauvasta vaariin. Stakes raportteja 20/2007. Helsinki.
- Hänninen, K. (2008) Palveluohjauskäytäntöjen arviointia ja haasteita. FinSoc – sosiaalialan menetelmien arviointi 1/2008, 24–28.
- Orme, J. & Glastonbury, B. (1993) Case Management: Task and Workloads. Macmillan, Basingstoke.
- Reito S. (2006) Yhteistyöstä yhteiseen työhön. Ikaalilainen palveluohjaus auttaa työikäistä palvelujärjestelmän labyrintissa. Stakes raportteja 16/2006. Helsinki, Ikaalisten kaupunki, Stakes.
- Rose, S. M. & Black, B. L. (1985) Advocacy and Empowerment. Mental Health Care in the Community. Boston, London and Henley, Routledge & Kegan Paul.
- Siitonen, J (1999) Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Acta Universitatis Ouluensis E 37. Oulu, Oulun yliopisto.
- McParland, J & Scott, P.A. & Arndt, M. & Dassen, T. & Gasull, M. & Lemonidou, C. & Välimäki, M. & Leino-Kilpi, H. (2000) Autonomy and Clinical Practice 1: Identifying Areas of Concern. British Journal of Nursing, 9(8), 507–513.
- www.hyvakaytanta.fi
www.palveluohjaus.fi
www.palvelupolku.fi

RIITTA LEHTONEN

VTM, lehtori, Turun yliopisto

Sosiaalityön ammattikäytäntöjen opetus Turun yliopiston moniammatillisella opetuslinikalla

Sosiaalityön opetuksen tavoite on sosiaalityön tutkimuksellinen, teoreettinen ja käytäntöorientoitunut asiantuntijuus. Turun yliopistossa on ollut vuodesta 1998 lähtien sosiaalityön ammattikäytäntöjen opetuksen keskiössä yliopiston oma psykologian - ja sosiaalipolitiikan laitosten yhteinen moniammatillinen opetuslinikka. (Räihä ym. 2001). Klinikkaopetuksen tavoite on luoda aito asiakastyöhön pohjautuva oppimis- ja opetusympäristö. Klinikakonteksti poikkeaa perinteisestä käytännön kenttäharjoittelusta. Opetuksen keskeisiä elementtejä ovat moniammatilliset opiskelijatiimit, asiakastyön työnohjaus sekä opitun peilaaminen teoreettiseen ja tieteelliseen tutkimustietoon. Klinikakursseilla opiskelija soveltaa oppimaansa teoreettista tietoa ja sosiaalityön työmenetelmiä työkäytäntöihin aidoissa asiakastilanteissa. Kyse on siis teorian ja käytännön yhteensovittamisesta.

Klinikkaopetuksen kehitystyössä opiskelijoiden osuus on ollut keskeinen. Kurssin sisältöjä ja rakennetta muokattaessa ovat opiskelijoiden kanssa käyty keskustelut ja palautteet toimineet arvokkaana taustamateriaalina. Klinikakurssien päätteeksi opiskelijoilta kerätään sekä henkilökohtainen että ryhmäpalautteita opitusta. (Räihä & Lehtonen 2002; Lehtonen ym. 2003; Lehtonen, 2009). Opetusministeriön asettama työryhmä on raportissaan Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta esittänyt Turun mallin mukaisia opetusklinikoita perustettavaksi valtakunnallisesti. Tulevaisuudessa opetusmuodon tulisi kattaa koko sosiaalityön opiskelijavolyymi. (Opetusministeriö 2007, 71).

Moniammatillisen opetusklinikan tavoitteet, tehtävät ja toiminta-ajatus

Moniammatillisen opetusklinikan tavoitteena on tarjota opiskelijoille aitoa työtilannetta muistuttava oppimisympäristö, jossa opitaan sosiaalisen tilannearvion ja moniammatillisen tiimityön perusteet sekä asiakastyön vuorovaikutustaidot. Konkreettinen asiakastyö muuntaa aiemmin opitun sosiaalityön tiedon eläväksi työkäytännöksi. Oppimistavoitteiden toteutuminen edellyttää, että opiskelijoilla on hallussaan riittävästi teoreettista tietoa ja valmiuksia asiakkaiden kohtaamiseen. Klinikkaopetukseen voi osallistua vasta, kun opiskelija on suorittanut klinikakurssia edeltävät pakolliset opinnot; perusopinnot kokonaisuudessaan ja aineopintojen tutkintovaatimuksissa määritellyt opintokokonaisuudet. Pakollisia aineopintoja ovat kurssit Etiikka- ja ihmiskäsitys, Työmenetelmät ja toimintamallit, Sosiaalityön erityisalueet, Sosiaalioikeus ja Ammatillisuus sosiaalityössä. Teoriajakso ja käytännön asiakastyö pienryhmissä edellyttävät, että opiskelijoille on

klinikkajakson käynnistyessä ehtinyt muodostua ja sisäistyä käsitys oman ammatin, sosiaalityöntekijän tai psykologin, perustehtävästä. Yhtäältä klinikan tavoite on selventää opiskelijan omaa ammatillista toiminta-aluetta ja toisaalta tutustuttaa opiskelija tulevien yhteistyötahojen työnsisältöön ja viranomaisverkoston työskentelyyn. Klinikat käytyään opiskelija on saanut ensituntuman asiakastyöhön. Klinikat valmentavat opiskelijoita syventävien opintojen loppuharjoitteluun.

Moniammatillinen klinikka tekee asiakasyhteistyötä useiden kentän toimijoiden kanssa. Klinikan tehtävä ei ole esitellä opiskelijoille koko palveluviidakkoa eikä toimia lakisääteisiä palveluita korvaavana toimintayksikkönä. Asiakkaat ohjautuvat klinikalle niistä toimipisteistä, joiden perustehtävä rakentuu sosiaalityön tai psykologian osaa- misalueelle. Opetusklinikalla opiskelijat saavat kokemuksia monimuotoisesta asiakastyöstä ja erilaisista lähestymistavoista. Tavoite on, että asiakasprosessit auttavat hahmottamaan palvelujärjestelmää ja tämä tulee heille tutuksi. Erityisesti sosiaalityössä tämä nähdään tärkeänä, koska käytännön toimijat usein työskentelevät yhdessä eri ammattikuntien kanssa. Opiskelijat perehtyvät verkostotyöhön sekä asiakkaan että viranomaisten näkökulmasta. Asiakastyöskentely on keskeinen osa-alue opetusklinikan toiminnassa, on kuitenkin tärkeä korostaa opetusmuodon ensisijaista perustehtävää. Opetusklinikka toimii oppimisympäristönä, jonka tehtävänä on sosiaalityöntekijöiden ja psykologien tutkintoon pakollisena oppisisältönä kuuluva professionaalisten valmiuksien opetus.

Moniammatillisen klinikan opetusmoduulit

Moniammatillinen klinikkakurssi kestää lukuvuoden, klinikkajakso I on kevätlukukaudella, tammikuusta toukokuuhun ja klinikkajakso II syyslukukaudella, syyskuusta joulukuuhun. Klinikajaksoilla II syvennetään edellisellä jaksolla opittua, mistä johtuen klinikoita ei voi suorittaa käännetyssä järjestyksessä. Kurssilla on kolme erilaista opetusmoduulia. Kurssi alkaa orientaatiojaksolla, jolloin opiskelijat osallistuvat teorialuentoisiin ja simuloituihin asiakasharjoituksiin. Luennoissa on yhteisopetusta koko moniammatilliselle opiskelijaryhmälle ja tieteenaloittain eriytettyä opetusta. Jakson alussa opiskelijat jaetaan moniammatillisiin pienryhmiin. Ryhmät muodostetaan opiskelijoista, jotka asiakasjakson aikana työskentelevät yhdessä moniammatillisena työryhmänä. Orientaatiojaksolla pienryhmät harjoittelevat asiakastyötä kuvitteellisen asiakastapauksen avulla. Tehtävän tavoite on yhtäältä tarjota mahdollisuus perehtyä asiakastyön työmenetelmiin ja toisaalta rakentaa tulevaa yhteistyötä, tehdä näkyväksi mahdollisia vaikeuksia ja löytää myös vahvuuksia. Orientaatiojakso kestää kuusi viikkoa, lopuksi on yhteinen seminaari, jossa opiskelijat saavat asiakaslähetteet, tapaavat ryhmän työnohjaajaopettajat ja sopivat asiakastyöskentelyn aikatauluista.

Asiakastyöskentely on klinikkatyöskentelyn intensiivisin vaihe; opiskelijat tapaavat asiakasta, haastattelevat asiakkaan viranomaisverkoston työntekijöitä, osallistuvat työnohjauksiin ja huolehtivat asiakastietojen dokumentoinnista. Lopuksi opiskelijaryhmä

laatii kirjallisen loppulausunnon/yhteenvedon asiakkaalle ja asiakkaan lähettäneelle työntekijälle. Asiakastyövaihe kestää 2–3 kuukautta. Työnohjaajaopettajat ovat opiskelijoiden saatavilla tarvittaessa muulloinkin kuin sovittuina työnohjausaikoina.

Asiakastyövaihetta seuraa neljä yhteisseminaaria, joissa opiskelijaryhmät esittelevät omat asiakasprosessinsa. Esitysten pohjalta voi koko klinikkaryhmä reflektoida asiakastyöskentelyä ja pohtia ammattikäytäntöjä teorian näkökulmasta. Klinikajakson lopputyönä opiskelijat työstävät omat henkilökohtaiset oppimispäiväkirjat, joissa he tarkastelevat ja arvioivat oppimiskokemuksiaan, vahvuuksiaan ja kehittymistarpeitaan. Opiskelijat saavat myös suoraa kasvokkaista palautetta ryhmän asiakastyötä ohjanneilta opettajilta. Klinikkurssilla II opetusmoduulit ovat samat kuin klinikkurssilla I; teoriomoduuli, asiakastyömoduuli ja seminaarimoduuli. Klinikkurssi II syventää edellisellä klinikalla opittua.

Opiskelijat

Moniammatillisen klinikan opiskelijat ovat psykologian ja sosiaalityön pääaineopiskelijoita. Keväästä 2009 alkaen klinikkaopetus tulee kuulumaan pakollisina opintoina myös logopedian opintoihin. Psykologian ja sosiaalityön sivuainekokonaisuuksiin klinikkaopetus ei sisälly. Kahdella kurssilla on ollut lääketieteen opiskelijoita. Heille kurssi on vapaavalintainen lastenpsykiatrian kurssi. Kolmella kurssille on ollut erityisopettajaopiskelijoita, heille kurssi on vapaavalintainen.

Klinikkurssia ei voi korvata aiemmin suoritetuilla sosiaalialan opinnoilla, vaikka opintoihin kuuluisikin sosiaalialan käytännönopetusjaksoja. Näin esimerkiksi sosionomi AMK -tutkinnon suorittanut opiskelija, joka suorittaa maisterintutkinnon sosiaalityö pääaineena ei voi korvata aiemmalla tutkinnollaan klinikkaopintoja. Klinikkaopiskelijoiksi ei ole mahdollista päästä yliopistojen välisen JOO-sopimuksen kautta eikä klinikkurssi kuulu Avoimen yliopiston sosiaalityön opetusohjelmaan. (www.utu.fi)

Opettajat

Klinikkurssin opetuksen koordinoinnista ja suunnittelusta vastaavat psykologian laitoksen klinikkaprofessori ja sosiaalipolitiikan laitoksen sosiaalityön klinikallehtori. Klinikkurssin teoriaosuuden luento-opetusta ja demonstraatioita pitävät molempien laitosten opettajat ja tutkijat. Osa luento-opetuksesta ostetaan ulkopuolisilta asiantuntijoilta. Vierailijaluennointisijat ovat asiantuntijoita, jotka ovat perehtyneet opetettavaan teemaan erityisesti ammattikäytäntöjen näkökulmasta. Klinikan teoriaopetuksessa hyödynnetään myös kentän yhteistyötahoja. Esimerkiksi Turun kaupungin sosiaalikeskuksen työntekijät opettavat sosiaalityön ammattiaineopintoja korvauksetta, vaihtoperiaatteella; vastavuoroisesti sosiaalitoimen eri yksiköt ohjaavat opetuslinikalle asiakkaita. Sosiaalikeskuksen asiantuntijaluennointisijat tekevät sosiaalitointa ja käytännön sosiaalityötä näkyväksi. Sosiaalikeskuksen organisaation ja tehtäväkuvien tuntemus on tärkeää opiskelijoille, kun he miettivät työelämäänsä sijoittumista ja omia kiinnostuksen kohteita.

Asiakastyön käytännönopetuksessa keskeisessä roolissa on työnohjaus. Työnohjaajaopettajat ovat kokeneita, kliinisessä asiakastyössä toimivia sosiaalityöntekijöitä ja psykologeja. Psykologian ja sosiaalityön ohjaajat toimivat opettajatyöparina ja vastaavat yhdessä ohjausryhmän työn sisällöstä ja laadusta. Kentältä tulevat ohjaajat tuovat mukanaan sekä käytännön työssä hankittua tietotaitoa että tällä hetkellä kentällä käytettäviä työmenetelmiä. Kaikki sosiaalityön klinikkaohjaajat ovat perustutkinnon lisäksi suorittaneet jonkin ammattikäytäntöihin liittyvän erikoistumiskoulutuksen, kuten sosiaalityön ammatillisen lisensiaatin tutkinnon, kasvatus - ja perheneuvonnan erikoistumiskoulutuksen, pitkän työnohjaajakoulutuksen, perheterapia/pariterapia koulutuksen, kaksivuotisen varhaisvuorovaikutuksen arviointikoulutuksen tai Pride-kouluttajakoulutuksen. Useimmilla sosiaalityön klinikkaohjaajilla on perustutkinnon lisäksi vähintään kaksi pitkää erikoistumiskoulutusta. Psykologian opiskelijoiden työnohjaajista viidellä on pitkä psykoterapiakoulutus, yksi ohjaajista on neuropsykologi.

Asiakastyö päättyy koko ryhmän yhteisiin teoriaseminaareihin. Ohjaavat opettajat osallistuvat oman ryhmän seminaariin asiantuntijajäseninä. Seminaarin tavoite on, että kuullun esityksen pohjalta suurryhmä voi esittää kommentteja ja kysymyksiä pienryhmien asiakastyöskentelystä ja loppusuosituksista. Ohjaavien opettajien rooli seminaareissa on tärkeä. Heidän tehtävänsä on perustella ja selvittää suurryhmälle, miten ja miksi asiakastyöryhmä on päätenyt esittämiinsä johtopäätöksiin. Asiakasprosessit herättävät vilkasta keskustelua asiakastyöstä, erityisesti eettisistä kysymyksistä ja palvelujärjestelmän toiminnasta. (Honkatukia ym. 2006, 296–297; Banks 2004, 3–10).

Opetusklinikan asiakkaat

Asiakastyöskentelyn aloittamisen edellytyksenä on asiakkaan oma motivoituneisuus ja halu osallistua klinikan tutkimuksiin. Lähettävän tahon tehtävänä on ennen lähetteen laatimista selvittää asiakkaan valmiudet sitoutua kolme kuukautta kestäväan klinikkatyöskentelyyn ja arvioida onko tämän kokonaistilanne sellainen, että tutkimusjakso on mahdollista toteuttaa. Klinikka-asiakkuuden kontraindikaatioita ovat akuutti huoltoriita tai lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäily. On erittäin tärkeää, että lähetteen laatija on käynyt yhdessä asiakkaan kanssa läpi klinikan toimintamallin ja asiakastyöprosessiin liittyvät vastuukysymykset. Asiakkaan näkökulmasta tärkeitä ennakkotietoja ovat työryhmän koko ja moniammatillinen työskentelyote. Tulevan työliiton ja luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen syntymistä opiskelijoiden ja asiakkaiden välillä tukee asiakkaan saama perusteellinen etukäteisinfo klinikkakontekstista. Opetuslinikalla on tuotettu esittelymateriaalia klinikan toiminnasta klinikalle ohjattavien asiakkaiden käyttöön.

Lähete on asiakirja, jonka pohjalle klinikkatyöskentely rakentuu. Lähetteen tulee olla selkeästi ja asiakasta kunnioittaen laadittu. Keskeistä on, että lähetteessä tutkimustarve ja kysymys ovat selkeästi fokuoituja. Lähete käydään aina ensimmäisellä asiakastapaamisella läpi ja asiakkaalla on mahdollisuus tutustua tekstin sisältöön, mikä tavallisimmin kuitenkin on tapahtunut jo lähetteen laadinnan yhteydessä. Opetuslinikka

toiminnan kuluessa lähetekäytäntö on selkiintynyt ja toimii joustavasti. Klinikkatoinnin alkuvuosina läheteissä saatettiin esittää tutkimuspyyntöjä, joista asiakkaan kanssa ei ollut sovittu ja keskusteltu. Näissä tilanteissa lähetettä ja tutkimustehtävää tarkennettiin yhdessä asiakkaan ja lähettävän tahon kanssa ennen tutkimusjakson käynnistymistä. Ensimmäisellä tapaamiskerralla asiakkaille korostetaan ohjaavien opettajien roolia. Ohjaajaopettajat vastaavat työskentelyprosessin sujumisesta, laadusta ja ammattieettisten periaatteiden toteutumisesta

Vuosittain klinikkatutkimuksiin osallistuu 20–22 henkilö-/perheasiakasta. Asiakasvalinnassa on huomioitu aikuis- ja lapsityö; puolet asiakkaista on aikuisia ja puolet lapsia. Ensimmäisellä klinikakajaksolla aikuisiasiakkaan kanssa työskennellyt opiskelijaryhmä kohtaa toisella klinikakajaksolla lapsiasiakkaan. Näin jokainen pienryhmä saa kokemuksen työskentelystä sekä aikuisiasiakkaan että lapsiasiakkaan kanssa.

Moniammatillisen työryhmän asiakastyö laajentaa näkökulmaa ja tutkimusjakso toimii mini-interventiona. Uusi asiakastyön tuottama tieto on tärkeä huomioida tutkimustuloksena, mutta pitäytyä alkuperäisessä lähetteen tutkimuspyynnössä. Klinikkatutkimus toimii tällöin jatkolähetteen pohjana. Asiakkuus määrittyy uudelleen, asiakkaana ei ole yksittäinen lapsi vaan koko perhe tai perheen aikuinen. Yhtäältä voidaan ajatella että asiakkuus tulee uudelleen tulkituksi; tutkimus on tuonut esiin uutta perheen kokonaistilanteesta.

Lähettävä taho saa tutkimusprosessin päätteeksi lausunnon/ytteenvedon klinikalla suoritetuista tutkimuksista. Lausunnossa on esitetty tutkimuksen tulokset, johtopäätökset ja jatkosuositukset. Kokonaisvastuu asiakkaasta ja suositusten toteuttamisesta palautuu klinikakajakson päätyttyä lähetteen laatineelle taholle. Asiakkaat esittävät usein toiveita jatkotyöskentelystä opetuslinikalla. Tällöin asiakasta tavannut työryhmä laatii asiakkaasta lähetteen seuraavaa klinikkaa varten. Edellytyksenä luonnollisesti on, että jatkotyöskentelyn tavoite ja työsuunnitelma ovat sellaisia, joihin klinikkaolosuhteissa voidaan vastata. Jotkut lapsiasiakkaat ovat tulleet klinikan tutkimuksiin uudelleen muutaman vuoden kuluttua. Monivuotisia klinikka-asiakkaita ovat tyypillisimmillään lapset, joilla on koulunkäyntiin, oppimiseen tai sosiaalisiin tilanteisiin liittyviä vaikeuksia.

Lapsiasiakkaat ohjautuvat klinikalle oppimis-, sopeutumis- ja tunne-elämän vaikeuksien vuoksi, aikuisasiakkaat työkyvyn arvioinnin, kokonaiselämäntilanteen/hoidontarpeen arvion, vanhemmuuden arvion tai psykososiaalisten ongelmien vuoksi. Tilanteissa, jolloin koko perhe on ohjattu klinikkatutkimuksiin, tulositynä ovat olleet perheen vuorovaikutukseen, lasten kasvatukseen tai vanhempien parisuhteeseen liittyvät vaikeudet. (Räihä ym. 2005). Lastensuojelun sosiaalityö ohjaa klinikalle asiakkaita vanhemmuuden arvioon tai lastensuojelun tukitoimien tarvearvioon. Klinikkalausunnoissa on jouduttu ottamaan kantaa lasten huostaanottoon, sijoitukseen ja lasten tapaamis- sekä asumisjärjestelyihin. Aikuisasiakkaiden työkyvynarvion tuloksena on saattanut nousta esiin tarve selvittää asiakkaan mahdollisuudet siirtyä eläkkeelle.

Työnohjaus ammatillisen kasvun tukena

Työnohjauksen tehtävä on tukea työntekijää tämän omassa perustehtävässä, auttaa työntekijää reflektoimaan toimintaansa ja toimia ammatillisen kasvun tukena. Sosiaalityössä ja muissa ihmissuhdeammateissa, työnohjauksella on ollut ammattistumisessa ja ammatin kehityksessä tärkeä koulutuksellinen tehtävä (Salonen & Karvinen-Niinikoski 2007, 23–25). Akateemisilla ihmissuhdealoilla, kuten sosiaalityössä ja psykologiassa, opintoihin pakollisina kuuluvat käytännönopinnot antavat opiskelijoille valmiuksia asiakkaiden kohtaamistilanteisiin. Teoreettiset tiedot yksinään eivät riittävästi valmista opiskelijaa sellaiseen omien tunteiden ja eettisten arvojen tarkasteluun, mitä monimutkaiset asiakas- ja yhteistyökontekstit edellyttävät. Moniammatillisella opetuslinikalla työnohjaus on keskeinen osa koulutusta ja näin opiskelija saa työmallin oman työn kriittiseen tarkasteluun vaikeissa ja kuormittavissa asiakastilanteissa. Tiedon muuttaminen eläväksi työkäytännöksi edellyttää monenlaisia persoonallisia valmiuksia, joiden harjaannuttamisessa työnohjaus toimii koulutuksen tukena. Moniammatillisen opetuslinikan työnohjauksen tehtävät ovat toimia asiakastyön laadun takeena, kehittää ammattikäytäntöjen valmiuksia ja tukea asiakastyön prosessia. (Keski-Luopa 2001, 35–36; Hawkins & Shohet 2003, 178–179).

Moniammatillisen klinikan työnohjaus on toteutettu pääasiassa ryhmämuotoisena. Työnohjaus on koko ryhmälle yhteinen, eri professioiden ohjaajat vastaavat työparina ohjauksesta. Ohjaajat ovat läsnä ensimmäisellä ja viimeisellä asiakastapaamisella, jolloin asiakasistunnot toimivat samalla ns. suorina työnohjaustilanteina. Opiskelijat saavat myös eritytettyä työnohjausta oman ammattikunnan ohjaajaopettajalta. Klinikkaseminaareissa koko kurssin muodostava suuryhmä toimii konsultaatioluonteisena vertaisryhmänä; pienryhmän seminaariesitys on pohjana asiakastapausten yhteisessä reflektoinnissa. Opiskelijan on mahdollista saada yksilötyönohjausta, jos opiskelijan elämäntilanne edellyttää tukea tai asiakastyö on nostanut esiin opiskelijan oman henkilökohtaisen ja vaikean elämän kokemuksen. Mikäli asiakasprosessin aikana on sattunut asiakastyötä tai opiskelijaryhmää koskettava akuutti kriisi, on opiskelijoille järjestetty nopeasti mahdollisuus työstää tapahtunutta. Opiskelijoiden edellytetään valmistautuvan huolellisesti työnohjaukseen. Tavoite on, että opiskelijat oppivat tunnistamaan ja nostamaan esiin selkeästi fokuoituja asiakastyöskentelyyn liittyviä kysymyksiä. Asiakasistunnot yleensä nauhoitetaan ja videotallenteita käytetään työnohjausistuntojen materiaalina. Työnohjausten sisältö on selkeästi asiakastyössä, klinikkakurssilla ei työstetä ryhmän dynamiikkaan ja toimintaan liittyviä kysymyksiä, muuten kuin asiakaskontekstiin liittyen. Sekä sosiaalityön että psykologian opinnoissa on ennen klinikkajaksoja suoritettavia pakollisia kursseja, joissa perehdytään ryhmädynamiikkaan ja ryhmätoimintaan.

Ammattikäytäntöjen opetukseen kuuluvan työnohjauksen tehtävä on tukea opiskelijaa itsenäisessä työskentelyssä ja ongelmanratkaisuprosesseissa kuitenkin niin, että viimesijainen vastuu asiakastyössä tehdyistä ratkaisuista on ohjaajalla eli tässä

kohdin opiskeluun liittyvä työnohjaus poikkeaa yleisesti ajatelluista työnohjauksen periaatteista. Esimerkki ohjaajavastuusta on, kun klinikan asiakastyö on nostanut esiin selvän lastensuojeluilmoituksen tarpeen, tällöin ohjaajat ovat huolehtineet ilmoituksen tekemisestä ja osallistuneet tarvittavaan jatkotyöskentelyyn mm. lastensuojelun verkostopalaveriin.

Lopuksi

Tässä esityksessä on tarkasteltu Moniammatillista klinikkaa oppimisympäristönä, klinikan toimintaperiaatteita, asiakastyön rakenteita ja tavoitteita. Turun yliopistossa on käynnissä tutkimus sosiaalityön opiskelijoiden oppimiskokemuksista klinikalla ja käytännön kenttäharjoittelussa (Lehtonen 2009) Tutkimuksessa selvitetään opiskelijoiden ammattikäsitteitä sosiaalityön opiskelijoiden näkökulmasta. Klinikka on oppimisympäristönä innovatiivinen ja ainutlaatuinen, jotta opetusta voidaan täysipainoisesti kehittää, edellyttää se selvitystä myös psykologian ja logopedian opiskelijoiden klinikkakokemuksista. Moniammatillisen opetuksen vahvuudet voidaan hyödyntää, mahdollisimman hyvin vasta, kun on tehty näkyväksi myös puutteet, jotka ovat esteenä opiskelijan ammatilliselle kasvulle ja kehitykselle.

Tulevaisuuden haasteena on selvittää, miten koulutuksen antamat valmiudet vastaavat haasteisiin, joita työelämä valmistuneille sosiaalityöntekijöille, psykologeille ja puheterapeuteille asettaa. On tärkeä tutkia työelämässä olevien kokemuksia ja käsityksiä siitä, minkälaiset ammatilliset valmiudet koulutus heille tarjosi. Työelämässä olevat informantit muodostavat luontevan jatkumon koulutuksesta työelämään, kentän ääni tulee kuuluville koulutuksen sisältöjä kehitettäessä. Oletettavaa on, että opiskelijoiden ja ammatissa toimivien määrittelemät kompetenssi- ja vahvuusalueet sekä tulkinnat itsestä sosiaalityöntekijänä, psykologeina ja puheterapeuteina voisivat antaa vinkkejä myös tulevaisuuden opiskelijavalintoihin. Ihmissuhdetyössä liikutaan hyvin herkällä elämän alueilla, työntekijän tulee olla tietoinen omista vahvuuksistaan; joskus joutuu jaksamaan kohtuuttoman paljon. Opetusklinikka tarjoaa opetustoiminnan ohella innovatiivisen toimintaympäristön sekä tutkimuksen että ammattikäytäntöjen kehittämiseksi. Opetusklinikalla on valmisteltu suunnitelmia Monitieteisestä tohtorikoulusta sekä yhdessä Åbo Akademin kanssa toteutettavasta maksullisesta asiakaspalvelutoiminnasta.

Lähteet

- Banks, S. (2004) *Ethics, Accountability and the Social Professions*. Bristol. Palgrave.
- Hawkins, P. & Shohet, R. (2003) *Supervision in the Helping Professions*. Philadelphia. Open University Press.
- Honkatukia, P., Nyqvist, L. ja Pösö, T. (2006) *Vaikeat aiheet haavoittuvissa olosuhteissa*. Teoksessa Hallamaa J., Launis V., Lötjönen S. & Sorvali I.(toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Hakapaino Oy.
- Keski-Luopa, L. (2001) *Työnohjaus vai superviisaus*. Oulu. Kaleva.
- Lehtonen, R., Alhola, P., Tapani, L. ja Rähä H. (2003) *Työnohjaus asiakastyön tukena klinikkaopetuksessa*. Valtakunnalliset sosiaalityön tutkimuksen päivät. Turku.
- Lehtonen, R. (2009) *Moniammatillinen klinikkaopetus Turun yliopistossa*. Suullinen esitys. XI Valtakunnalliset sosiaalityön tutkimuksen päivät. Turku.

- Opetusministeriö (2007) Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:43. Helsinki.
- Räihä, H., Lehtonen, R., Vauras, M. ja Piha, J. (2001) The Aims of the Multiprofessional Clinic Course. Symposium Presentations & Reader Part 1. Hogeschool van Amsterdam.
- Räihä, H. ja Lehtonen, R. (2002) Moniammatillisuuden haasteet ongelmalähtöisessä klinikkaopetuksessa. Suullinen esitys. Psykologi kongressi. Jyväskylä.
- Räihä, H., Lehtonen, R., Vauras, M. ja Piha, J. (2005) Moniammatillisen klinikan asiakkaat. Suullinen esitys. Psykologi kongressi 2005. Turku.
- Salonen, J. ja Karvinen-Niinikoski, S. (2007) Työnohjaus ja ammatillinen asiantuntijuus. Teoksessa Karvinen-Niinikoski S., Rantalaiho U-M. ja Salonen J. (toim.) Työnohjaus sosiaalityössä. Helsinki. Edita.

TARJA JUVONEN

YTM, yliopisto-opettaja, Helsingin yliopisto

TIINA MUUKKONEN:

YTM, yliopisto-opettaja, Helsingin yliopisto

Sosiaalityön käytännönopiskelun ja -opettamisen haasteista

Käytännönopiskelu ja -opettaminen näyttäisivät herättävän lisääntyvää kiinnostusta ja innostusta sosiaalityön akateemisen koulutuksen kentällä. Huolimatta siitä, että sosiaalityön käytännönopetus on Suomessa vielä heikosti resursoitua, on opetuksen laatuun ja kehittämiseen kiinnitetty huomiota kaikissa sosiaalityön opetusta antavissa yksiköissä. Noora Tuohinon (2008) laatimassa *Käytännönopetus sosiaalityön koulutuksessa* selvitystyössä korostetaan sitä, että käytännönopetus on professionaalisesti painottuneen sosiaalityön koulutuksen olennainen osa ja kiinteästi sidoksissa muuhun tieteellis-teoreettiseen opetukseen. Käytännönopetuksella ymmärretään sosiaalityön käytännöissä tapahtuvaa opetusta, johon osallistuvat opiskelijoiden ja yliopisto-opettajien lisäksi käytännön työskentelyä ohjaavat sosiaalityöntekijät (käytännön opettajat) ja mahdollisuuksien mukaan kyseinen työyhteisö keskeisissä ammatillisissa verkostoissaan.

Turussa, helmikuussa 2009, pidetyillä Sosiaalityön tutkimuksen päivillä koordinoimme käytännönopetukseen liittyvää työryhmää otsikolla *Käytännönopetuksen ja opettamisen haasteet tänään*. Työryhmässä esitetyt puheenvuorot käsittelivät laaja-alaisesti käytännönopetuksen kenttään liittyviä kysymyksiä, kuten sosiaalityön käytännönopetusta terveydenhuollon moniammatillisessa toimintaympäristössä, opetus- ja tutkimusyksikkö toimintaa aikuissosiaalityön ja lastensuojelun puitteissa, käytännönopetuksen verkkosivuston kehittämishanketta sekä ongelmalähtöisen oppimisen (BBL) hyödyntämistä sosiaalityön taitojen oppimisessa. Käytännön opettajuuteen liittyviä puheenvuoroja kuultiin seuraavista näkökulmista: kriittinen reflektio käytännön opettajan orientaationa, käytännön opettajan ohjaustoiminnan ydinkategoriat sekä opiskelijan ohjaus sosiaalialan korkeakoulutuksen yhteisenä haasteena. Lisäksi työryhmässä esiteltiin väitöskirjasuunnitelma aiheesta *Sosiaalityö ja sosiaalityön koulutus opiskelijoiden käsityksissä* sekä sosiaalityön käytännön ja opetuksen vuoropuhelun kehittämiseen liittyvää opetusta *Oman työn tutkimus sosiaalityössä*. Tämä artikkeli perustuu ja on koonti työryhmään lähetetyistä abstrakteista.¹

Käytännönopetuksen kehittämistä vahvistaa keväällä 2009, Yliopistoverkosto SOS-NETin puitteissa aloitettu kolmivuotinen Sosiaalityön koulutuksen työelämälähtöisyys -hanke. Hankkeen tarkoituksena on kehittää ja organisoida sosiaalityön käytännönope-

tusta työelämälähtöisesti sosiaalityön valtakunnallisen yliopistoverkoston, kuntien sekä muiden sosiaalialan toimijoiden yhteistyönä. Välittävänä organisaatioina hankkeessa toimivat sosiaalialan osaamiskeskukset ja kehittämissyksiköt. Hankkeessa aloitettavien alueellisten pilottien avulla pyritään rakentamaan sosiaalityön käytännönopetuksen malli, joka on perusta valtakunnalliselle sosiaalityön opetus- ja tutkimuslinikoiden rakentamiselle. Lisäksi hankkeessa kehitetään sosiaalityön työelämäohjaajien (käytännön opettajien) koulutusta sekä tuotetaan koulutusmateriaaleja ja opinnäytetöitä. (Kempainen 2009.)

Opetus- ja tutkimusyksiköt sosiaalityön käytännönopetuksen oppimisympäristöinä

Sosiaalityön opetus, tutkimus ja kehittäminen muodostavat kolminaisuuden, jonka varaan käytännönopetusta on pyritty rakentamaan viime vuosina. Oppimisympäristöinä voivat toimia joko autenttiset sosiaalitoimen työyksiköt (Praksis-toiminta) tai sitten vaikkapa erityinen yliopiston yhteyteen perustettu moniammatilliseen yhteistyöhön keskittyvä klinikka (Turun yliopisto). Tampereen yliopistossa käytännönopetusta toteutetaan muun muassa terveydenhuollon moniammatillisessa toimintaympäristössä. Moniammatillisuuden näkökulma käytännönopetuksessa näyttäisi korostuvan jo yksinomaan sosiaalialan tehtävärakennuudistuksen ja erilaisten koulutuspoliittisten linjausten vaikutusten myötä. Sosionomikoulutuksen ja sosiaalityön yliopistollisen koulutuksen tuottamat kelpoisuudet ja osaaminen sekä moniammatillinen työskentely tulevat parhaimmillaan tarkasteltaviksi ja testatuiksi jo opiskelijoiden käytännönopetus-jaksojen aikana. (Mustaniemi 2009.)

Sosiaalityön opetus- ja tutkimusyksikkö Praksis on Helsingin sosiaaliviraston läntisen sosiaaliaseman ja Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen sekä Helsingin yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen yhteistyöhanke, joka käynnistyi vuoden 2005 alussa. Hankkeen toiminta on sijoittunut Helsingin sosiaaliviraston läntiselle sosiaaliasemalle aikuissosiaalityön toimintaympäristöön. Praksis-toiminnan tavoitteena on toteuttaa toisiaan tukevia sosiaalityön ja käytännönopetuksen kehittämis- ja tiedontuotantoprosesseja ja luoda Praksiksesta sosiaaliaseman työntekijöille, opiskelijoille ja opettajille erilainen yhteisen toiminnan ja oppimisen areena. Praksiksessa toteutetaan vuosittain Asiakastyön taidot – opintojakso, johon osallistuu sosiaalityön opiskelijoiden ohella asiakkaita läntiseltä sosiaaliasemalta sekä sosiaalityöntekijöitä pääkaupunkiseudun aikuissosiaalityön yksiköistä. Praksis-toimintaan pyritään kytkeämään myös opiskelijoiden opinnäytetöiden tekemistä sekä Praksis-tiimin omaa tutkimusta. Praksis-toiminta tukee lisäksi läntisen sosiaaliaseman kehittämistyötä mm. rakentaen käytännönopetuksesta nousevien teemojen ympärille keskustelutilaisuuksia sosiaalityöntekijöille ja -ohjaajille sekä Praksis-sosiaalityöntekijöiden osallistumisena sosiaaliaseman toimintaan niin asiakastyössä kuin muissakin sen perustoiminnoissa. Kehittämistyön tuotoksia pyritään hyödyntämään opetuksessa. Opetuksen ja käytän-

nön vuoropuhelun edistämistä pidetään Praksiksessa tärkeänä. Praksis-toiminnassa halutaan korostaa erityisesti sosiaalityön asiakkaiden sekä sosiaalityön opiskelijoiden oppimisen näkökulmaa. (Hinkka ym. 2009.)

Pääkaupunkiseudulla syksyllä 2008 käynnistynyt lastensuojelun Praksis tarkoittaa Helsingin yliopiston, Helsingin, Vantaan ja Espoon kaupunkien sitoutumista lastensuojelun sosiaalityön käytännönopetuksen toteuttamiseen ja kehittämiseen yhdessä. Pääkaupunkiseudun kunnat ovat valinneet toimipisteitä, joissa sosiaalityön tiimit ovat sitoutuneet yhteistyöhön yliopiston kanssa, erityisesti opiskelijoiden käytännönopetuksessa. Lastensuojelun Praksis pyrkii kehittämis- ja tutkimustoiminnan yhteistyön tiivistämiseen mukana olevien toimipisteiden kanssa siten, että voitaisiin puhua toimipisteistä opetus- ja tutkimusklinikoina. Sosiaaliohjaajat ovat lastensuojelun Praksis toimipisteissä mukana toiminnassa ja kehittämisideaan kuuluu myös sosiaaliohjaajien harjoitteluiden mallintaminen yhteistyössä ammattikorkeakoulujen kanssa. Lastensuojelun Praksiksen rakennetta ja toimintatapaa luodaan tiiviissä yhteistyössä pääkaupunkiseudun kuntien kanssa, joilla kullakin on omanlaisiaan toiveita ja tapoja toteuttaa käytännönopetukseen liittyvää yhteistyötä. Lastensuojelun Praksiksen käytännönopetuksen konseptilla on tavoitteena avata uusia kuviota lastensuojelun käytäntöön ja verkostoon tutkimuksessa, kehittämistyössä sekä opetuksessa. Keskeinen toimintaa tukeva käsite on käytäntötutkimus, joka yhdistää käytännön, opetuksen ja tutkimuksen sekä näillä kentillä toimivat sosiaalialan ammattilaiset, opiskelijat ja yliopisto-opettajat. (Muukkonen 2009.)

Erilaisia pedagogisia avauksia sosiaalityön käytännönopetuksessa Ongelmalähtöistä oppimista Tampereella

Sosiaalityössä uusi ja kiinnostava pedagoginen avaus on ongelmalähtöinen oppiminen (PBL), jota on jo pitkään sovellettu muilla oppialoilla, joissa käytännöllisyys ja akateemisuus yhdistyvät (esimerkiksi lääke- ja oikeustiede). Ammattikorkeakoulusektorilla ongelmalähtöistä oppimisen strategiaa on hyödynnetty kokonaisten koulutusohjelmien toteuttamisessa.

Tampereen yliopistossa on kokeiltu vuonna 2008 Sosiaalityön taidot -opintojaksoilla opiskelua ongelmalähtöisellä menetelmällä. Kokeiluun lähdettiin ensisijassa siitä haasteesta, että neljäsosalla opintojakson opiskelijoista oli suoritettuna joko sosionomi (AMK) -tutkinto tai heille oli kertynyt kokemusta sosiaalityön tehtävistä yli kaksi vuotta. Tällöin sosiaalityön opetusta oli mielekästä eriyttää ja hyödyntää opiskelijoiden aikaisempaa opiskelu- tai kokemuspohjaa. Toinen haaste opetukselle ovat jatkuvasti tiukentuvat opetusresurssit, jotka pakottavat miettimään ratkaisuja, joissa kontaktiopetusta vähennetään ja opiskelijoiden itsenäisen työn määrää kasvatetaan oppimistavoitteista tinkimättä. (Ritala-Koskinen 2009.)

Ongelmalähtöinen oppiminen perustuu viiteen ongelmasykliin, jotka rakentuvat 1) keskustelun virittävästä lähtökohdasta, 2) opiskelijoiden ideariihestä, 3) oppimistehtä-

vien asettamisesta, 4) tiedon hakemisesta ja jakamisesta, 5) synteisien koostamisesta ja ryhmätyöskentelyn ja opitun arvioinnista. Tampereella sykleissä painotettiin eri tavoin sosiaalityön asiakasprosessia, toimintakenttiä, menetelmiä ja toimintaperiaatteita. Opiskelijoiden oppimistuotokset ja palaute kurssista ovat rohkaisseet kehittämään edelleen sosiaalityön taitojen opetusta ongelmalähtöistä oppimista hyödyntäen. (Ritala-Koskinen 2009.)

Oman työn tutkimus -kurssi Porin yksikössä

Tampereen yliopiston Porin yksikössä toteutettiin syventävissä opinnoissa Oman työn tutkimus sosiaalityössä -kurssi, jossa kentän sosiaalityöntekijät ja sosiaalityön opiskelijat perehtyvät yhdessä sosiaalityön käytäntötutkimukseen sekä omaa työtä koskevan tutkimuksen mahdollisuuksiin ja haasteisiin. Kurssilla sosiaalityöntekijät nostivat esiin työhönsä liittyviä tutkimuksellisia uteliaisuuden aiheita ja käytännön tilanteiden synnyttämiä tiedon tarpeita teemalla ”mitä voisi tutkia”. Ideoinnin pohjalta opetusryhmässä kehiteltiin ja kirjattiin ylös useita tutkimusaiheita, joita lähdettiin kunkin aiheen ympärille kootuissa ryhmissä kehittelemään edelleen. Tutkimusaiheet liikkuvat sosiaalityön ydinaineuksen pohtimisesta suunnitelmalliseen työhön ja terveystieteiden sosiaalityöhön. Lopuksi ryhmät prosessikirjoittivat käytäntötutkimuksellisia suunnitelmapapereita joita käsiteltiin yhteisesti kommentoimalla ja keskustelemalla. (Valokivi 2009.)

Ensimmäistä kertaa toteutetun opintojakson arvioinnin pohjalta tulevien kurssien haasteeksi nousee ennen kaikkea madaltaa olemassa olevaa jakoa käytännön ja tutkimuksen institutionaalisiin rooleihin. Kurssin loppupuolella havaittiin käytännön työntekijöiden osallisuuden heikentymistä ja opiskelijoiden puolestaan kirjoittavan perinteisen akateemisen tutkimussuunnitelman tyyppisiä papereita. Kurssin reflektoinnin perusteella huomiota kiinnitetään jatkossa erityisesti käytäntötutkimuksen käsitteen ja toteuttamisen syvempään avaamiseen, sosiaalityöntekijöiden osuuden korostamiseen ja motivoimiseen koko prosessin ajan sekä tutkimuksellisen katseen pysymiseen käytännön sosiaalityön tiedon tarpeissa, keräämisen ja analysoinnin menetelmissä ja kehittämisessä. Opintojakson tavoitteena on saattaa oppiminen, opetus ja sosiaalityöntekijöiden kohtaamat käytännön haasteet yhteen siten, että käytännön työhön kytkeytyviin tiedollisiin tarpeisiin voidaan vastata tutkimuksellisin keinoin kiinteässä käytäntöyhteydessä. (Valokivi 2009.)

Sosiaalityön käytännönopetuksen verkkosivuston kehittäminen Kuopion yliopistossa

Kuopion yliopistossa sosiaalityön käytännönopetuksen kehittämisen tavoitteina ovat yhteistyön lisääminen sosiaalityön eri toimijoiden kanssa, käytännönopetuksen tavoitteiden ja toimintaperiaatteiden kehittäminen opiskelijoiden osaamistaso huomioiden sekä teoreettisen ja tutkimuksellisen tiedon integroinnin lisääminen käytännönopetuksessa. Verkko-opetuksen asiantuntijakoulutukseen liittyvä kehittämishanke käytännönope-

tuksen verkkosivuston laatimisesta on osa tätä kehittämistyötä. Käytännönopetuksen verkkosivuston kehittämisen ajatuksena on luoda pohja ja struktuuri sekä yhteistyölle että yhteisille tavoitteille käytännönopetuksessa. Tavoitteena kehittämishankkeessa on, että kaikki käytännönopetuksen jaksot (perusopinnoista syventävän vaiheen opintoihin) ja yhteistyö eri käytännön toimijoiden kanssa kootaan sivustoksi, joka palvelee opiskelijoita, käytännön opetuspaikkoja sekä yhteistyötä. (Suonio 2009.)

Yleisesti käytännönopetuksen kehittämisen avulla pyritään siihen, että sosiaalityön koulutus olisi jo opintojen alkuvaiheessa helpompi mieltää prosessiksi, jossa teoreettisella, käytännöllisellä, tutkimuksellisella ja sosiaalityön kehittämiseen tähtäävällä työllä on jokaisella integroiva ja toisiaan tukeva merkityksensä opinnoissa (Suonio 2009.).

Opiskelijan ohjaamisen haasteet

Helsingin yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitos ja Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus ovat järjestäneet täydennyskoulutuksena 15 opintopisteen laajuista Käytännön opettaja sosiaalityön kehittäjänä -koulutusta jo seitsemän vuoden ajan. Koulutus on suunnattu kelpoisuusehdot täyttävälle sosiaalityöntekijöille, jotka ovat kiinnostuneita sosiaalityön opiskelijan ohjaamisesta omassa työssään. Koulutuksen keskeisiä sisältöjä ovat sosiaalityön asiantuntijuus, opiskelijan oppimista edistävä ohjaus ja käytännönopetuksen nivoutuminen osaksi sosiaalityöntekijän työtä ja kehittämistoimintaa. Koulutuksessa perehdytään myös sosiaalityön uusimpaan tutkimukseen ja tiedontuotantoon. Yksi Käytännön opettaja -koulutuksen keskeisimmistä haasteista on sosiaalityöhön ja opiskelijan ohjaukseen liittyvän pedagogisen osaamisen vahvistaminen ja pedagogisesti perusteltujen opetusmenetelmien auki kirjoittaminen. (Tuohino 2008,46.) Lisäksi Käytännön opettaja -koulutuksen sisällöllinen yhteensovittaminen sosiaalityön opiskelijoiden käytännönopiskelujaksojen ohjelmaan sekä käytännön opettajien ja opiskelijoiden yhteisten oppimisprosessien synnyttäminen ja tukeminen ovat koulutuksen kehittämisen tavoitteena tulevaisuudessa.

Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkimuksen laitoksella on lähdetty kehittämään opiskelijan ohjausta sosiaalialan yhteisenä haasteena. Tampereen yliopistojen ja korkeakoulujen Rehtoristo on rahoittanut vuosille 2008–2009 yhteistyöhanketta, jonka keskeisenä tehtävänä on ohjaajakoulutuksen järjestäminen ja ohjauksen virtuaalisten tukirakenteiden kehittäminen. Saadulla rahoituksella käynnistettiin 10 opintopisteen laajuinen Opiskelijan ohjaajana sosiaalialalla -koulutus, johon osallistui sekä sosiaalityöntekijöitä että sosionomi (AMK) -opiskelijoita ohjaavia työntekijöitä. Koulutuksen avulla haluttiin paitsi saada ohjauksen prosesseja hallitsevia ohjaajia oppilaitosten reserviin, käydä kurssin aikana vuoropuhelua sosiaalialan eri ammattien osaamisen yhteisistä ja erillisistä alueista. Lisäksi koulutuksen rinnalla kokeiltiin eri koulutusalojen opiskelijoiden yhtäaikaista käytännön oppimisen jaksoa samoilla työpaikoilla. (Ritala-Koskinen 2009.)

Tampereen hankkeessa on pyritty aktiiviseen vuorovaikutukseen oppilaitosten ja

sosiaalialan kentän kanssa ohjaustehtävän ja tulevien alan ammattilaisten koulutuksen näkemiseksi yhteisenä haasteena. Hankkeen yhteistoteuttaminen yliopiston ja ammatikorkeakoulun kesken synnyttää syvällistä vuoropuhelua ja ymmärrystä paikallisesti sekä oppilaitostasolla että oppilaitosten ja sosiaalialan kentän välillä. (Ritala-Koskinen 2009.) Helsingin ja Tampereen käytännön opettaja -koulutusten yhteisenä lähtökohtana on ajatus siitä, että opiskelijoiden käytännönopiskelun laatuun voidaan vaikuttaa parhaiten käytännön opettajien osaamista kehittämällä ja tukemalla opiskelijan ohjaamista.

Pohdinta

Sosiaalityön käytännönopetuksessa on otettu erilaisia haasteita vastaan. Pieni valtakunnallinen katsauksemme kertoo, että käytännönopetusta kehitetään monella tavalla ja moniin suuntiin. Myös käytännönopetuksen oppimisympäristöihin on selvästi kiinnitetty huomiota, kuten Kuopiossa verkkoon rakennettavalla kokonaisuudella tai Turun ja Helsingin erilaisista lähtökohdista rakentuvilla opetus- ja tutkimusklinikko- ja tutkimuskeskuksilla. Samankaltaisesta huomioimisesta kertoo myös pääkaupunkiseudun kuntien panostukset omiin toimipisteisiin oppimisympäristöinä. Helsingin yliopiston syventävien opintojen Erikoistuva asiantuntijatoiminta -käytäntöjakso toteutetaan siten, että opiskelija tekee pienimuotoisen käytäntötutkimuksen, jonka aihe tulee kentältä. Näin tutkimus palvelee suoraan asiakastyön pinnassa työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä. Asetelma on myös opiskelijalle antoisa, koska hänen työnsä on ”tilaustutkimus”, jota odotetaan työyhteisössä. Opiskelija pääsee opettelemaan tutkijantaitojaan sosiaalisten kysymysten synty lähteiden äärelle kentälle.

Eri puolilla Suomea herännyt kiinnostus käytännönopetuksen kehittämiseen niin yliopistoissa kuin sosiaalityön työpaikoillakin kertonee myös laajemmasta yhteistyöhalusta, ”synergianäystä” osapuolten kesken. Käytännönopetuksen kehittäminen avaa mahdollisuuksia monipuoliseen yhteistyöhön ja osapuolten erilaisia intressejä palvelevien visioiden toteuttamiseen. Opetuksellisesta yhteistyöstä on joustava siirtyä toteuttamaan tutkimuksellista ja käytännön sosiaalityön kehittämiseen liittyvää yhteistyötä. Myös käytännönopettajuus on vahvasti kehittymässä. Tampereen Käytännön opettaja -koulutuksen erikoisuutena on sosiaalityöntekijöiden ja -ohjaajien kouluttautuminen yhdessä. Helsingin yliopistossa kokeiltiin viime vuonna ensimmäistä kertaa – hyvin kokemuksin – Käytännön opettaja -koulutusta, jossa mukana olivat tietyissä opintokokonaisuuksissa sekä sosiaalityöntekijät että käytännönopetusta saavat opiskelijat. Ohjaajien ja opiskelijoiden yhteisten oppimisprosessien mahdollistaminen sosiaalialalla ja myös moniammatillisesti haastaa kehittämään uudenlaisia oppimisympäristöjä ja sosiaalialalle parhaiten soveltuvaa pedagogiikkaa. Tutkimuksellisen otteen yhdistäminen käytännönopetuksen kehittämiseen on myös välttämätöntä, jotta käytännönopetus voisi aidosti olla tutkimusperustaista myös pedagogisessa mielessä.

Viitteet

1. Alla mainitut Turun Sosiaalityön tutkimuksen päivien työryhmäabstraktit ja -esitykset löytyvät osoitteesta:
<http://apumatti.helsinki.fi/lcms.php?am=17441-17441-1&language=1>
- Sosiaalityön koulutuksen työelämälähtöisyys -projekti
Tarja Kempainen, YTM, Projektipäällikkö, SOSNET, Lapin yliopisto, Sosiaalityön laitos
- Sosiaalityön käytännönopetus terveydenhuollon moniammatillisessa työympäristössä
Merja Mustaniemi, YTL, Sosiaalityöntekijä, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, TAYS, Tampere
- Praksis – sosiaalityön käytännönopetuksen, tutkimuksen ja kehittämisen foorumi
Sosiaalityön opetus- ja tutkimusyksikkö Praksis
- Onko järkeä erikoistua lastensuojelun sosiaalityöhön jo perusopetuksessa?
Tiina Muukkonen, YTM, Yliopisto-opettaja Helsingin yliopisto, yhteiskuntapolitiikan laitos
- Ongelmalähtöinen sosiaalityön taitojen oppiminen
Aino Ritala-Koskinen, YTT, Yliassistentti, Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkimuksen laitos
- Sosiaalityön käytännönopetuksen kehittäminen Kuopion yliopistossa – käytännönopetuksen verkkosivuston kehittäminen opetuksen ja opiskelun tueksi
Mari Suonio, ma. lehtori, Kuopion yliopisto, Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos
- How do I become a critically reflective teacher?
Susan Simola, VTM, Sosiaalityöntekijä, HUS/Auroran Sairaala
- Sosiaalityön käytännön opettajan ohjaustoiminnasta
Tarja Juvonen, YTM, Yliopisto-opettaja, Helsingin yliopisto, yhteiskuntapolitiikan laitos
- Opiskelijan ohjaus sosiaalialan korkeakoulutuksen yhteisenä haasteena
Aino Ritala-Koskinen, YTT, Yliassistentti, Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkimuksen laitos
- Oman työn tutkimus -kurssi. Käytännön ja opetuksen vuoropuhelun kehittämistä.
Heli Valokivi, YTT, Yliassistentti, Tampereen yliopiston Porin yksikkö
- Sosiaalityö ja sosiaalityön koulutus opiskelijoiden käsityksissä
Noora Tuohino, YTM, Projektikoordinaattori, Sosnet, Lapin yliopisto, sosiaalityön laitos

Lähteet

- Tuohino, N. (2008) Käytännönopetus sosiaalityön koulutuksessa. Valtakunnallinen selvitys sosiaalityön käytännönopetuksesta keväällä 2007. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto SOSNET. Julkaisuja 2. Rovaniemi. Lapin yliopistopaino.

SAIJA RANZ

YTM, sosiaalityöntekijä, Raahen kaupunki

Maria Magdaleena, syntinen nainen?

Käsittelin pro gradu -tutkielmassani naiseuden muovautumista yhteiskunnallisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti seksityön kehityksessä. Aineistoni muodostui seksityötä tekevän naisen ja äidin kertomuksesta elämästään, seksuaalisuudestaan, asiakkais- taan, arjestaan ja selviytymisestään yksinhuoltajana 2000-luvun Suomessa. Tällaisella lähestymistavalla halusin tietoisesti kääntää katseen pois yksisuuntaisesta yksilötason prostituution tarkastelusta näkökulmiin, joissa seksuaalisuus ja sukupuoliuus eivät näyntyä enää irrallisina ja yksittäisinä ilmiöinä. Katsomalla prostituution kytköksiä ympäröivään yhteiskuntaan määrittyvät samalla läpinäkyviksi kysymykset naiseudesta, naisen seksuaalisuudesta ja naisen oikeuksista niin tällä hetkellä kuin menneisyyses- säkin. Näin ollen sukupuoliuus, sukupuoliroolit ja sukupuolijärjestelmät tulee ymmär- tää yhteiskunnallisissa suhteissa rakentuvina ilmiöinä, jolloin seksi ja sen myyminen ei paikannu vain ja ainoastaan seksin myyjän ja sitä ostavan suhteeseen. Seksityö on siis myös suhde yhteiskunnallisiin prosesseihin ja jäsenyyksiin. Se on suhde kaikkeen sellaiseen, joka seksiä ja seksuaalisuutta ylipäättään määrittää.

Lähdin tutkielmassani tarkastelemaan naiseutta kulttuurillisten mytologioiden avulla. Kohtaamani seksityöntekijän sanat ja kokemukset osoittivat kuitenkin, ettei myytti elä vain menneisytydessä vaan ennen kaikkea tässä hetkessä. Voimansa se saa ääntä pitävien ja esillä olevien takana olevasta pysähtyneestä tilasta, jossa historia ja tämä hetki tulevat yhdeksi. Mielenkiintoista on se, kuinka kulttuuristen ja historiallis- ten määritelmien ja jäsenyyksien avulla hallitaan tätä hetkeä ja luodaan totuudeksi uskottua kuvaa oikeasta ja väärästä. Tällöin esimerkiksi mytologiset näkökulmat nai- seudesta ja naisen seksuaalisuudesta rakentavat nykyhetken uusia sukupuolistavia käytänteitä. Tämä kertoo siitä, että vakiintuneet ajattelutavat vahvistuvat ja ehdollis- tuvat monitahoisesti ja moneen eri suuntaan. Ne hallitsevat meitä ja johtavat meidän käyttäytymistämme ja toimintaamme niin ihmisjoukkoina, -yhteisöinä ja yksilöinäkin. Hallintaa harjoitetaan ”monenlaisissa yhteyksissä, moniin eri kohteisiin ja monien eri subjektien toimesta”. Hallinta ei kohdistu vain muihin, vaan myös itseän. (Helen 2004.) Hallinta mahdollistuu, mikäli yksilöä tarkastellaan vain yksisuuntaisesti yksilötasolta käsin. Tällöin piiloon jäävät kaikki ne lukuisat suhteet, joiden kautta yksilö on ja elää. Suhde kertoo siis aina yksilöitä enemmän historiasta, kulttuurista ja vallitsevasta yh- teiskunnasta, myös seksityötä tarkasteltaessa.

Seksityötä on tutkittu monista eri näkökulmista. Lukuisista tutkimuksista ja seksi- työhön liittyvistä teoreettisista keskusteluista ei kuitenkaan ole löydettävissä seksityön- tekijöiden omia kokemuksia ja jäsentelyjä itsestään seksityöntekijöinä (Wahab 2004, 140). Tutkielmani lähtökohtana olikin siis halu saada naispuolisen seksityöntekijän

oma kokemus ja elämä osaksi sosiaalitieteellistä tutkimusta niin, että seksityöntekijän oma näkökulma tulee hyväksytyksi osana tiedontuotantoa naisena ja ihmisenä. Tällöin seksityöntekijää ei tarkastella stigmana, uhkana tai ihmiskunnan vihollisena. Paulo Freiren (2005) ajatukset sorrettujen pedagogiikasta täsmensivät tutkielmani lähtökohtaa. Hänen mukaansa dialogia ei voi syntyä niiden välille, jotka haluavat nimetä maailman ja niiden, joilta tämä oikeus nimeämiseen on jo viety. Dialogi on yhteisen oppimista ja yhteistä toimintaa eikä se voi edetä, mikäli sen molemmat osapuolet eivät ole nöyriä. Dialogiin ei voi päästä, mikäli pitää muita tietämättöminä ja kieltäytyy näkemästä oman tietämisensä rajoja. Näin ollen kohtaamisissa ei kukaan ole koskaan täysin tietämätön eikä kukaan täysin vieras. Huomioitavaa kuitenkin on, ettei dialogisuus ja siihen sisältyvä usko ihmiseen ole naivia. Dialoginen ihminen on aina kriittinen. Tämä tarkoittaa, että todellisuus nähdään prosessina ja muutoksena, eikä staattisena tilana. (Mt., 96–101.)

Tutkielmani kannalta keskeiseksi muodostuikin oivallus siitä, että edellä kuvatun kaltainen dialogisuus haastaa aina mytologisen tietämisen. Mytologinen tietäminen pohjaa uskomuksiin ja ennakkoluuloihin ja se ottaa tarjottimelta kaiken niin kuin siinä annetaan. Annetut asiat ovat useimmiten jäsentymättömiä tai ne ovat jäsentyneet yleisesti hyväksytyyn uskomustarinan valossa. Paulo Freiren (2005) kriittisessä dialogissa ihminen ei näyttäydä todellisuudesta irrallaan olevaksi eikä todellisuus ihmisestä irrallaan olevaksi. Tärkeämpää kuin uskomukset ja ennakkoluulot on pyrkiä hakemaan vastausta yhdessä tutkimisen avulla. Tällöin ihmiset otetaan kanssatutkijoiksi eikä heitä nähdä uhkana tutkimuksen analyyttiselle ajattelulle. Uhkaavampaa on, mikäli tutkimus kohdistuu ihmisten merkityksellisten teemojen sijaan ihmisiin erillisinä olentoina, jolloin heistä tulee tutkittavia esineitä. (Mt., 117–119.)

Tutkielmani osoittaa, että yhdestä seksityötä tekevän naisen elämästä on löydettävissä monenlaisia kulttuurimme sanelemia piirteitä. Typistin kyseiset piirteet näkökulmiksi, joissa esille tulivat työteliäs äiti ja haluava ja ilakoiva nainen. Ensi kuulemalta nämä toisistaan poikkeavat näkökulmat hätkähdyttävät ja aiheuttavat ristiriitaa. Ne opettavat kuitenkin kulttuurimme sisäänrakennetuista lähtökohdista ja arvoasetelmista ja siitä miten nämä lähtökohdat ja arvot tulevat osaksi ihmisen elämää. Tutkielmassani kyseiset näkökulmat kulminoituvat naisen seksuaalisuuteen, paikkaan ja elämänvalintoihin ja ne tulevat lihaksi prostituoidun naisen elämässä.

Ensimmäisessä seksityön konstruktiossa seksityö on työtä. Se on yksinhuoltajaäidin ponnistus kohentaa perheensä taloudellista tilannetta. Näkökulmaa määrittävät keskeisesti raha ja sen mukanaan tuoma helpotus arkielämäänsä sekä äitiys. Vahvan suomalaisen naisen tarina on näkökulmassa keskeisesti läsnä. Kehoaan myyvä äiti on perinteisen vahva ja sisukas suomalainen nainen, joka haluaa tarjota lapsilleen tietynlaisen, yhteisesti hyväksyttävän elintason. Tällöin seksityö on ammatillista työtä eikä eroa ole sillä myykö ihminen käsiään vai jotain intiimimpää kehonsa osaa. Haluava ja ilakoiva nainen nauraa ja nauttii puolestaan ilkkurisesti. Tässä näkökulmassa nainen kysyy ympäröivältä yhteiskunnalta lupaa saada nauttia omasta kehostaan ja vaihtuvista

kumppaneistaan. Tällöin seksiyö ei paikannu taloudelliseen ahdinkoon, vaan tietynlaiseen aktiiviseen seksuaaliseen käyttäytymiseen. Nainen on aloitteellinen, haluava ja tunteva subjekti. Perinteiset arvot perhe-elämästä ja äitiydestä eivät ole niin keskeisesti läsnä kuin työtä tekevän naisen ajatuksissa. Molemmat seksiyön näkökulmat veivät tarkastelun ajatuksiin, jotka puhuvat alistumisesta, vahvuudesta ja kärsimyksestä ja näiden ilmiöiden pyhästä liitosta. Edellä mainitut ilmiöt jäsentävät seksiyötä tekevän naisen elämää kertoen siitä, kuinka tieto ja paikka ovat aina ideologisia ja kuinka sosiaalisuus ja ihmisen toimijuus kietoutuvat toisiinsa.

Lopuksi

Yksisuuntaisen katseen suuntaaminen yksilötasolta laajemmille kentille on keskeistä myös sosiaalityössä. Ajattelen, että ymmärrys ihmisestä ja hänen suhteistaan toisiin ihmisiin, yhteisöihin, vallitsevaan yhteiskuntaan ja omaan itseensä on äärimmäisen keskeistä sosiaalityössä, kun mietitään sosiaalityön kohtaamisia ja asiantuntijuutta. Tutkielman tekeminen herätti miettimään sitä, millaisen paikan sukupuoli ja sukupuoleen kirjoitettu tieto saa sosiaalityön institutionaalisissa kohtaamisissa. Tietoa on yksistään se, että joistakin asioista vaietaan tai ne sivuutetaan ja että tiedolla voidaan vihjata tai tehdä jotkut asiat tärkeiksi tai mitätöidyiksi. Sosiaalityön palvelukäytänteiden kannalta keskeistä onkin tiedostaa sen tietokäsitykseen aikojen saatossa uppoutuneet sukupuolittuneet taustaolettamukset. (Lempiäinen 2005, 201.) Pyhien vertauskuvien ja moraalisten tunnustusten avulla oikeutetaan yhä edelleen erilaisten instituutioiden hallintaa. Moraaliset tunnustukset ja pyhät vertauskuvat vihjaavat meille käsityksiä Jumalasta, jumalista tai enemmistön mielipiteestä. Vallassa olevat koettavat oikeuttaa niiden avulla instituutioidensa hallintaa. (Mills 1982, 39.) Ammatillista onkin siis kysyä itseltään, mistä minä nyt vihjaan ja mitä oikeutan, kohdatessani sinut, toimiston pöydän toisella puolen istuvan ihmisen.

Lähteet

- Freire P. (2005) Sorrettujen pedagogiikka. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
 Lempiäinen K. (2005) Sukupuoli sosiologian tietona. Teoksessa Husu L. ja Rolin K.(toim.) Tiede, tieto ja sukupuoli. Helsinki. Hakapaino Oy.
 Mills C. W. (1959) Sosiologinen mielikuvitus. Helsinki. Kyrriiri Oy.
 Wahab S. (2004). Tricks of the trade: What social workers can learn about female sex workers through dialogue. Qualitative social work 3, 139–160.

ANNIINA RAITANEN

VTM, assistentti, Turun yliopisto

Avaus suomalaisen sosiaalityön teoriaperusteisiin¹

”Sosiaalityö ja teoria” -kirjaan perehtyminen oli aloittelevalla tutkijalla monella tapaa mielenkiintoinen kokemus. Teos julkaistiin Sosiaalityön tutkimuksen päivien yhteydessä helmikuussa 2009 ja sen tavoitteena on toimia ensimmäisenä laajana katsauksena suomalaisen sosiaalityön teorialähtökohtiin. Tarve sosiaalityön teoriaperusteiden erittelylle on ollut vahva, ja kirja on varmasti odotettu uutuus sekä tutkijoiden että sosiaalityön käytännön toimijoiden käyttöön.

Johdannossa kirjan toimittajat, Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola ja Tarja Pösö, toteavat teoriasuuntausten valikoituneen tarkasteluun tarjontalähtöisesti. Tarjontalähtöisyydestä huolimatta artikkelit muodostavat mielekkään kokonaisuuden, sillä mukaan on valikoitunut sekä tutumpia teorioita (esim. Synnöve Karvinen-Niinikosken artikkeli postmodernista sosiaalityöstä) että varmasti kokoneemmallekin sosiaalityön toimijalle uudempiä lähtökohtia (esim. Satu Ranta-Tyrkön artikkeli Mathama Gandhin sosiaalityömallista).

Kirja sisältää kaikkiaan kolmetoista artikkelia, jotka on jaettu neljään lukuun. Mielestäni erityisen kiitoksen ansaitsee hyvin kirjoitettu johdanto, joka ei pyri pelkästään esittelemään motiiveja teoksen kirjoittamiseen ja sen sisältöä, vaan herättämään laajempaa keskustelua sosiaalityön teorianmuodostuksesta. Lisäksi jo johdannossa huomioidaan onnistuneesti teoksen monenkirjavia kohdejoukko, opiskelijat, tutkijat ja käytännötoimijat.

Kirjan varsinaisessa ensimmäisessä osassa (Vaikuttajia) sosiaalityön teoriaperinteitä tarkastellaan yksittäisten vaikuttajien avulla. Osion aloittaa Satu Ranta-Tyrkön artikkeli Mahatma Gandhin sosiaalityönäkemyksistä. Ranta-Tyrkön kirjoitus on yksi teoksen mielenkiintoisimmista artikkeleista, ja siinä kirjan keskeinen tehtävä, tarjota näkökulmia sosiaalityöntekijöille ja alan tutkijoille, onnistuu hyvin. Artikkelissa tarkastellaan Gandhin ajattelua ja elämää sekä pohditaan gandhilaisen sosiaalityön paikkaa erityisesti intialaisen yhteiskuntajärjestelmän kautta. Sosiaalityön vaikuttajien esittelyä jatkaa Kirsi Juhila tarttumalla sosiaalityön arvolähtökohtien kannalta mielenkiintoiseen kysymykseen objektivoinnin ja subjektivoinnin suhteesta sosiaalityön käytännössä. Teemaan pureudutaan historiitsija-filosofi Michel Foucaultin tekstien ja niistä tehtyjen

---

1. Kirja-arvostelu teoksesta Mikko Mäntysaari Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalityö ja teoria. PS-Kustannus, 2009.

tulkintojen avulla. Artikkelin pääpaino on sosiaalityön asiakkaan aseman tarkastelussa, ja artikkeli tarjoaakin mielekkäitä näkökulmia asiakkaan kohtaamiseen ja kuulemiseen. Sosiaalityön institutionaalisia käytäntöjä Juhila esittelee foucaultlaisen käsitteiden, normaalistaminen, itsereflektiivisyys, subjektivoiva valta ja hallinta kautta.

Teoksen kolmannen vaikuttajan, Niklas Luhmannin teoreettista lähestymistapaa esittelee Arja Kilpeläinen. Artikkelissa kiinnostuksen kohteena on Luhmannin kehittänyt ekologinen kommunikaatioteoria, jonka perusteet löytyvät pitkälti systeemiteoreettisesta ajattelusta. Kilpeläinen toteaa Luhmannin teoretisoinnin jääneen suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa vähäiseen rooliin, johon on osaltaan vaikuttanut teorian haastavuus ymmärrettävyyden ja terminologian näkökulmasta. Mielestäni Luhmannin ekologinen kommunikaatioteoria onkin yksi kirjan vaativimmista osuuksista. Artikkelilla on joka tapauksessa tärkeä paikkansa teoksessa, sillä kuten Kilpeläinen toteaa, sosiaalityön tutkimuksessa vallitsevana trendinä on ollut yksilökohtainen sosiaalityö. Samaan aikaan asiakastyössä kuitenkin systeemi- ja rakenteelliset teoriat ovat vaikuttaneet paljon esimerkiksi käytettyjen työmenetelmien kehittämisessä. Vaikuttajat-osion viimeinen artikkeli käsittelee Karl Marxin filosofian merkitystä sosiaalityön tutkimukselle. Mikko Mäntysaaren kriittinen ote Marxin teorian esittelyyn ja omien kokemusten ja kommenttien kuljettaminen läpi tekstin nostaa artikkelin mielestäni teoksen selvään parhaimmiston. Artikkeli on kirjoitettu pitkälti historiallisesta näkökulmasta, ja Marxin vaikutusta sosiaalityön tutkimukseen arvioidaan tarkastelemalla radikaaliksi sosiaalityöksi kutsutun suuntauksen ilmentymiä ja kehitystä. Kokonaisuudessaan teoksen Vaikuttajat-osiota voi kiittää käytännön toimijoiden huomioimisesta. Tekstit tarjoavat virikkeitä paitsi omien ammatillisten lähtökohtien tarkasteluun myös sosiaalityön yhteiskunnallisen tilan pohdiskeluun.

Kirjan toisessa osiossa (Teoriaperinteitä) esitellään laajempia teoriasuuntauksia. Osion aloittaa Marjo Kurosen artikkeli feministisen ja sosiaalityön tutkimuksen suhteesta. Artikkelissa tarkastellaan feministisen tradition hyödynnettävyyttä sosiaalityön tutkimuksessa sekä kyseisten tutkimustraditioiden metodologisia yhtymäkohtia. Artikkelissa on huomioitu onnistuneesti sekä kansainvälinen että suomalainen näkökulma, ja Kurosen kirjoittaa hyvin auki paikan ja tarpeen feministisen tutkimuksen huomioimiselle ja hyödynnettävyydelle sosiaalityön tutkimuksen piirissä. Teoriaperinteiden tarkastelua jatkaa Synnöve Karvinen-Niinikoski aiheesta postmoderni sosiaalityö. Artikkelissa postmoderniin liittyvästä laajasta keskustelusta on onnistuttu poimimaan sosiaalityön kannalta olennaiset teemat, ja postmodernia tarkastellaan tutkimuksellisenä viitekehyksenä (tai kehyksettömyytenä), tapana ymmärtää tiedon rakentumista sekä käytännön sosiaalityön kautta. Artikkeli tulee osion teksteistä ehkä lähimmäksi käytännön sosiaalityötä, ja teksti linkittyy erityisesti puheeseen sosiaalityön asiakkaan ja työntekijän välisen suhteen olemuksesta.

Kyösti Raunio tuo sosiaalityön teoriaperinteiden tarkasteluun positivismiin. Tarkastelussa keskitytään positivistisesta tutkimusperinteestä käytyihin keskusteluihin

sosiaalityön tutkimuksen piirissä ja positivismiin suhteesta sosiaalityön käytännön tutkimukseen. Positivismia ei yleensä liitetä vahvasti sosiaalityön tutkimustraditioon, ja Raunion artikkeli onnistuu mielestäni avaamaan näkökulmia määrällisillä metodeilla toteutetun käytännöntutkimuksen tarpeesta ja mahdollisuuksista. Viimeinen teoriaperusteita tarkasteleva kirjoitus on Elina Pekkarisen ja Maria Tapola-Haapalan kirjoitus kriittisestä realismista. Kirjoituksessa tarkastellaan muiden osion kirjoitusten tavoin valittua teoriaperinnettä paradigmana, eli otetaan kantaa siihen, mitä tieto ja tietäminen lähestymistavan mukaan sosiaalityössä ovat. Artikkelissa eritellään selkeästi kriittisen realismin perusajatus, tieteen tehtävä tutkia ja paljastaa empiiristen havaintojen ulkopuolista todellisuutta, ja kirjoituksessa kriittisen realismin suhdetta ja hyödynnettävyyttä sosiaalityöhön tarkastellaan sekä tieteen- että käytännön teoreettisen tiedontuotannon keinoin.

Kirjan kolmas osio (Tiedesuhteita) pureutuu nimensä mukaisesti sosiaalityön tiedesuhteisiin. Osion ensimmäisessä artikkelissa Pauli Niemelä tarkastelee ihmisen toiminnallisuutta sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana. Artikkelin lähtökohtana on ajatus sosiaalityön teoreettisen ymmärtämisen lisääntymisestä etenkin sellaisen tiedonmuodostuksen kautta, joka tarkastelee ihmistä toimivana olentona. Toiminnallisuutta tarkastellaan toiminnan tasojen ja ulottuvuuksien kautta. Niemelä tekee onnistuneesti paikkaa sosiaalityön tiedonmuodostukselle vertaamalla sosiaalityötä muihin ihmisläheisiin tiede- ja ammattisuuntauksiin, kuten lääketieteeseen ja psykologiaan. Osan toisessa artikkelissa Aila-Leena Matthies käy läpi saksalaisen sosiaalityön tiedepohjaa ja professionaalistumisnäkyviä. Sosiaalityön tutkimuksen piirissä on puhuttu paljon sosiaalityön kansainvälisten vertailujen tarpeesta, ja Matthiesin case-esimerkki vastaa tähän toiveeseen. Saksassa sosiaalityön paikka tiedeyhteisössä on kohtalaisen jäsentymätön, ja sosiaalityön ilmentymiä ja kehitystä käydään artikkelissa läpi kahden saksalaisesta sosiaalityöstä rinnakkain käytetyn käsitteen, sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan avulla.

Kirjan neljännessä osiossa (Käytäntösuhteita) tarkastellaan sosiaalityötä käytännön näkökulmasta. Ensimmäinen artikkeli on Timo Toikon kirjoitus tapauskohtaisesta sosiaalityöstä. Tapauskohtaista sosiaalityötä tarkastellaan historiallisen perspektiivin kautta, ja erityistä huomiota annetaan sosiaalityön taustalla vaikuttaville psyko- ja sosiaaliteorioille. Mielenkiintoiseksi artikkelin tekee mielestäni sosiaalityön linkittäminen terapeutisiin lähestymistapoihin, sillä se tarjoaa teoksen aikaisemmista artikkeleista poikkeavan lähestymistavan, psykoteoreettisen näkökulman, sosiaalityön teoriaperusteiden tarkasteluun. Sosiaalityön käytäntösuhteiden tarkastelua jatkavat Erja Saurama ja Ilse Julkunen aiheesta sosiaalityö ja käytännöntutkimus. Artikkelissa tarkastellaan sosiaalityön tietokäsityksiä ja tiedon tuottamisen tapoja käytännön tutkimuksen näkökulmasta. Elinikäisen oppimisen korostumisen myötä myös käytännöntutkimus lienee tullut yhä houkuttelevammaksi vaihtoehdoksi erityisesti kentälle toimiville sosiaalityöntekijöille. Uskonkin artikkelin tarjoavan kiinnostavia avauksia erityisesti käytännön

toimijoille. Kirjan päättää Liisa Hokkasen artikkeli empowerment-käsitteen käytöstä sosiaalityössä. Artikkelissa monitulkintaista käsitettä lähestytään termien ”valta” ja ”voima” kautta ja käsittä eritellään erityisesti suomalaisessa sosiaalityökeskustelussa. Teoksen neljännen osion kirjoitukset tulevat artikkeleista kaikkein lähimmäksi sosiaalityötä ammattikäytäntönä, ja ne tarjoavat pohdinnan aihetta myös asiakastyötä tekeville sosiaalityön ammattilaisille omaan työöteeseen ja asiakassuhteiden dynamiikkaan liittyen. Viimeisen osan artikkeleiden kiinnostavuutta lisää myös tekstien tekijöiden pohtiva kirjoitustyyli, joka rohkaisee lukijaakin tarkastelemaan käsiteltäviä teemoja erilaisin merkityksin.

Teos on kokonaisuudessaan hyvin kirjoitettu ja se sisältää varmasti kiinnostavia näkökulmia opiskelijoille, tutkijoille sekä kentällä toimiville sosiaalityöntekijöille. Ainoa lukemista hankaloittava piirre on muutamien artikkeleiden vaikeahko kieliasu. Kirjan jokaisesta artikkelista oli havaittavissa kirjoittajan vahva kiinnostus ja perehtyneisyys käsiteltävään teemaan, mutta paikoin käytettävä termistö oli oppikirjaksikin tarkoitettuun teokseen turhan vaativaa. Termien määrittelemisen lisäksi muutamissa artikkelissa olisi mielestäni ollut aiheellista pohtia, onko tieteenfilosofisten seikkojen perustavanlaatuisen esittely muutaman kymmenen sivun artikkelissa aiheellista.

Vaikkei kirjan tarkoituksena ollut kuvata tyhjentävästi kaikkia merkittäviä sosiaalityön teoriasuuntauksia, jäin kuitenkin kaipaamaan omaa lukua konstruktionismista tai suuntauksen merkittävyyden huomioimista esimerkiksi johdannossa. Useissa kirjan artikkeleissa käsiteltävän teorian lähtökohtia peilattiin konstruktionismiin. Konstruktionismin ajatus on varmasti hyvinkin tuttu kokeneille tutkijoille, mutta koska kirjan tavoitteena on toimia myös oppikirjana, olisi konstruktionismia itsessään voinut avata hieman lisää. Tämä olisi myös selkiyttänyt muutamien artikkeleiden sisältöjä.

Sosiaalityön tutkimuksen piirissä on käyty keskustelua oman teoriaperinteen puuttumisesta ja siitä, mitä sosiaalityön teorialla oikeastaan ymmärretään. Mielestäni Sosiaalityö ja teoria -kirjan tärkein anti onkin sosiaalityön teoreettisen kentän avaaminen: teoreettisia lähtökohtia voidaan ammentaa useista lähteistä, eikä teorian tarvitse olla sosiaalityön tutkimuksen piirissä rakennettu tarjotakseen alan tutkimukselle mielekäs-tä viitekehystä. Mäntysaari, Pohjola ja Pösö päättävät teoksen lausahdukseen ”Voidaan todeta, että kestopuheenaihe sosiaalityön teorialähtökohtien puuttumisesta lienee nyt muuttunut vanhentuneeksi”, ja mielestäni tämä toteamus osuu todella oikeaan.

Sosiaalitoiminnan tutkimuksen seura – Föreningen för forskning i socialt arbete on vuonna 1998 perustettu tieteellinen yhdistys, jonka tarkoituksena on saattaa yhteen sosiaalitoiminnan tutkijoita ja toimia väylänä sosiaalitoiminnan tutkimuksen ja ammatillisten käytäntöjen välillä.

Puheenjohtaja

Aini Pehkonen, Kuopion yliopisto
aini.pehkonen@uku.fi
p. 040 775 3202

Sihteeri

Mari Suonio, Kuopion yliopisto
mari.suonio@uku.fi
p. 040 528 0499
c/o
Kuopion yliopisto
Sosiaalitoiminnan ja
sosiaalipedagogiikan laitos
PL 1627
70211 Kuopio

Rahastonhoitaja

Aira Juka

Hallituksen jäsenet

Marjaana Seppänen, marjaana.seppanen@helsinki.fi, varapuheenjohtaja
Susanna Hoikkala, Helsingin yliopisto, susanna.hoikkala@helsinki.fi
Johanna Moilanen, Jyväskylän yliopisto, jomoilan@yfi.jyu.fi
Kirsi Nousiainen, SOCCA, kirsi.nousiainen@hel.fi
Suvi Raitakari, Tampereen yliopisto, suvi.raitakari@uta.fi
Minna Strömberg-Jakka, Turun yliopisto, mimado@utu.fi
Mervi Tolonen, Talentia, mervi.tolonen@talentia.fi
Sanna Väyrynen, Lapin yliopisto, sanna.vayrynen@ulapland.fi

Jäseneksi Sosiaalitoiminnan tutkimuksen seuraan

Jokainen sosiaalitoiminnan tutkija, opettaja, asiantuntija, opiskelija tai käytännön ammattilainen on tervetullut Sosiaalitoiminnan tutkimuksen seuran jäseneksi.

Sosiaalitoiminnan tutkimuksen seuran jäseneksi voit liittyä lähettämällä vapaamuotoisen jäsenhakemuksen sihteeri Mari Suoniolle. Jäseneksi voi liittyä myös seuran tapahtumissa.

Jäsenmaksut 2009

42 euroa

30 euroa (Sosiaalipoliittisen yhdistyksen jäsenet)

18 euroa (perustutkintoa opiskelevat ja eläkeläiset)

Jäsenedut

- Jäsenlehti Janus
- Vapaa osallistuminen Sosiaalitoiminnan tutkimuksen päiville ja muihin seuran järjestämiin tilaisuuksiin.
- Sosiaalitoiminnan tutkimuksen vuosikirjoista 30 prosentin alennus
- Mahdollisuus tilata seuran kautta Socialvetenskaplig Tidskrift normaalia edullisempaan hintaan.

Valtakunnalliset sosiaalitoiminnan tutkimuksen päivät 2010

XII Valtakunnalliset sosiaalitoiminnan tutkimuksen päivät järjestetään 18.–19.2.2010 Jyväskylässä. Sosiaalitoiminnan tutkimuksen päivien järjestämisestä vastaa Jyväskylän yliopisto ja Sosiaalitoiminnan tutkimuksen seura.